

1978

ujakiri 2

- Toimetused ja talitus:
- A J A K I R I
2661 Kingston Rd.
SCARBORO, Ont.
M1M 1M3 CANADA
- Esindus Skandinaavias:
Enno Klaar
Grindsgatan 52, I
S - 116 57 STOCKHOLM
Tel. 08 - 42 45 59
(Aastatellimine: rkr. 50,
postgiro nr. 12 77 47-4
Stockholm.)
- Esindus Austraalias:
Tiia Raudma
68 Albert St.
REVESBY, NSW 2212
Tel. 778069
(Aastatellimine: A\$ 9.-)
- Nr. 2 (14) toimetanud:
Vello Salo (tegevtoimetaja,
tel. (416) 265 - 2458)
Vello Soots
Henno Sillaste
Heino Jõe
Tiit Telmet (kujundus)
Tõnu Mägi (talitus)
- Viimane tähtpäev kaastöö
jaoks nr. 3/78: 20. mai.
- Aastatellimine (6 numbrit): \$ 10.-
(selles hinnas ka õhupostiga
saatmine ülemeremaadesse)
- 1 Vanadeaasta?
2 Tahaks teada... (Lugeja veerg)
3 ... mis juhtus? (Toim. veerg)
4 Teelahkmel Herman Rajamaa
9 That Old Guard Image E. Eichenbaum
11 Nõupäev Toronto 4.3.78
17 „Uus-esto“ Vello Salo
19 Kui navahod asuksid N. Liidus
Rein Taagepera
22 Luuletusi Urve Karuks
25 Operatiivjuhis 007/APR-78 White Joe
27 „Eesti kunsti ajalugu“ Eevi End
30 Eesti proosa 1945 - 1955 I. Mikiver
34 „Vargamäe“ L. Pakri, M. Tiido
36 Uferi sakusment Endel Loo
37 Ajaloo-sümposion Torontos
44 Teateid: Kultuuripäevad 1978
AABS 78
Naiivne (Toimetuse kursiivid)

Pinged põlvkondade vahel on küllap sama vanad kui inimsugu. *Vanad ja noored* oli 25-a. Tammsaare esimesi teoseid. Välis-Eesti oludes näivad pinged veelgi suuremad olevat: peale selle, et vanade sünnimaa on Eesti, noorte oma mõni muu, on nad tegelikult üles kasvanud kahes väga erinevas *ajastus*.

Olgugi et mõlemas valitsevad demokraatia põhimõtted, on erinevused suured – põhiliselt just nende põhimõtete eneste loogilise edasiarenemise tõttu, mis väljendub näiteks hääleõiguse andmises märksa nooremaile aastakäikudele.

Sellel taustal tuleb näha ka „maailma suurima väliseestlaste keskuse“ Toronto arenguid, mis tohiksid huvi pakkuda mujalgi. Ajalooliselt võttes jõuti siin kriitilisse punkti 1960-ndate aastate lõpus, mil noorema generatsiooni „väljasöömise“ (või ütleme: „vabatahtliku“ lahkumisega?) vastutavatelt kohtadelt sai ühest ringkonnast vanade kants. 30-50-aastastest räägitakse praegu mujalgi kui „kadunud generatsioonist“.

Äsjaalanud Noorteaasta ähvardab tuua järjekordse kriisi. Toronto noorema põlvkonna Nõupäev (korraldajaks E. Liit Kanadas) algas 4. märtsil laudkonnaveestlusega selle üle, miks paljud noored on eestlusest eemale jäänud – ja kuidas saaks neis huvi äratada. Noorte eneste juhatatud mõttevahetus kujunes rõõmustavalt elavaks, kriitiliseks ja asjalikuks (vt. *VE* 9.3.:2 ja *ME* 10.3.:2), äratades häid lootusi Noorteaasta jätkumise suhtes.

Ent mis oli „vanade“ reaktsioon? Kurva kontrastina Nõupäevale mitte asjalik arupidamine, vaid seniilne „päheandmine“ ja poriloopimine noorte pihta ajakirjanduses. See ei ole sugugi Noorteaasta, vaid pigemini noortevaenuliku Vanadeaasta moodi.

Kõige kurvem on aga, et noorte kaitseks ei taha keegi välja astuda. Kaldutakse pigem uskuma laimu kui asjaosalistelt enestelt aru pärima. Siiski on raske uskuda, et meie „vaikiv enamus“ seisab nende selja taga, kes teiste vastu valetunnistusi sepitsevad ja neid tagaselja hukka mõistavad. Mis ootaks ühiskonda, kes kohtleks oma noori nii võõrasemalikult? Hoopis uus, kontinuiteedita lahendus noorte poolt – kui neid siis peaks veel üldse olema – pärast seda, kui vanad on surnud?

Kas poleks parem aastast 1978 siiski Noorteaasta teha?

Juba jälle ajate taga „kontroversiaalseid“ materjale (AK 5/77: 3j). Vaatasin *ÕS*-ist – 1976. aastaks see sõna pole sinna veel jõudnud. Kas see on midagi nagu kepiga päheandmine hokimängus – piinlik küll, aga tuleb teha, muidu rahvas ei tule vaatama?

Kas ei oleks siiski parem, kui vaidleme siis kui midagi head pähe tuleb? Laua taha istuda ja küüsi närida, et mida küll saa saaks kokku mögastada või nii – nagu ei paista olevat täitsa persooni kohane tegevus.

Peale selle: kui oleme juba kokku leppinud, et Eesti eest jäta-me ära sõna „väike“, soovitaksin maailma jagada kaheks: Eesti ja Välis-Eesti, pruukimata sõna Kodu-. Kui see liiga kontroversiaalne pole?

E.A., Don Mills, Ont.

Mis juhtus õieti Toronto Nõupäeval? Minul noomiti siin Montrea-lis kõrvad tuliseks, kuna ... arvati, et olin seal käinud! *Vaba Eestlase* ja *Meie Elu* kirjeldused erinevad nagu päev ja öö. Kas AK ei saaks selgust tuua?

V.H., Montreal, Que.

Peab tunnistama, et *Meie Elu* on üks edukamaid eestluse lõhku-jaid. Tema „reportaaž“ Vene saatkonna esindaja käigust St. Ca-tharines'isse (3.3.78:8) tegi sealses väikeses ühiskonnas palju rohkem kahju kui venelaste elukutselise lõhkuja töö. Samuti on Nõupäeva „reportaaž“ palju pahandust teinud seal.

K.S., Toronto, Ont.

Aja Kiri on vajalik ja hästi toimetatud kultuurivihik. Mulle meeldivad väga Mikiveri kirjandusülevaated.

R.S., Turku (Soome)

Palun avaldage minu õienduse (ilmus *ME* 17.3.:2) „saba“, mida ei avaldatud: „Aga miks ja kuidas Teie reporter mind nii valesti tsiteeris, on mulle mõistmatu. *Meie Elu* võlgneb mulle avalikku vabandavat seletust. Selle reporteri nime ei ole antud. Kas ma pean arvama, et tema noortevaenulik hoiak esindab *Meie Elu* ametlikku liini?“

Toomas Sepp, Toronto, Ont.

Meie Elus 17.3. nimetatakse Nõupäeva laudkonna noori *äärmuslike vaateid propageerivateks demagoogideks*. Täiesti normaalset asjade arutamist nii nimetada – kas on olemas hullemat demagoogiat?

Kohalviibinu, Toronto, Ont.

Ei mingit „kontroversiaalset materjali“ sedagi korda, ehkki asi võiks sellisena näida *Meie Elu* lugejaile. AK toimetaja viibis Nõupäeval: tegemist oli intelligentse ja distsiplineeritud nõupidamisega, millest oleks õppida teistelgi organisatsioonidel. *Vaba Eestlase* 9.3.:1 kirjeldus sisaldab laudkonna liikmete arvates veelgi mõningaid ebatäpsusi, kuid annab asjade käigust põhiliselt õige pildi. Sellepärast ei too AK käesolevas uut ülevaadet.

Küll aga toome „kontroversiaalse sõnavõtu“ teksti, mis saavutas oma sihi – mõttevahetuse ergutamise – täiel määral (vrd. ka *VE* 2.2.78:5, *ME* 10.2.:4). Seda meie oludes uudset võtet võiks mujalgi kasutada.

Kes või mis vallandas aga *Meie Elus* käimasoleva klaperjahi Nõupäeva vastu? See on iseenesest halenaljakas lugu, mille põhjusi võiks ehk otsida võimuvõitluse või koguni geriaatria-psühhiaatria valdkonnast. Kuid lool on üks väga tõsine aspekt, millest tuleb rääkida: *informatsiooni* ja *fantaasia* lahushoidmine. See on eluline küsimus kogu meie ühiskonnale.

Ei noortel ega AK-lgi ei ole midagi selle vastu kui asjaarmastajast skribendid tonte seinale maalivad ja neid mädamunadega loobivad. Kuid see sündigu följetonis, „elulõpu mõtisklustes“ või mõne muu sobiva tiitli all. Aga niisugust vaba fantaasia vilja ei tohiks iial *informatsiooni* pähe serveerida.

Pahatihti juhtub, et keegi ütleb end mingit ettekannet kuulnud olevat. Kuid ta paneb kõnelejale suhu sõnad, mida see ei olegi öelnud. Ning nüüd algab klaperjaht – ei, mitte nende sõnade kirjapanega, vaid hoopis kellegi teise pihta!

Nõupäevade „aruanne“ (*ME* 10.3.78:1) polnud mingi erand: näiteid võib tuua hulgaliselt. Ent eesti lehed on paljudele meist ainsaks informatsiooniallikaks. Meie hajutatud olukorras on allikarüvetamine eriti raske kuritegu eestluse vastu. Tuleb nõuda kinnipidamist demokraatliku ajakirjanduse põhimõtetest: enne öelda, MIS JUHTUS, siis see, MIDA SELLEST ARVATAKSE. Ja nii, et lugeja teaks, millega tal on tegemist. Seda tuleb nõuda kõigilt lehtedelt.

Herman
Rajamaa

Rahvusliku kasvatusede ideoloogiast ja sihiasetusest

Algusaeg

Kui Välis-Eestis üle 30 aasta eest alustati rahvusliku õpetus- ja kasvatustööga, rajati see ainuüksi meie põgenike kodumaale tagasipöördumisele, mille peatset teostumist oodati tookord suurima pingega. Võõrsilviibimisse suhtuti siis surmkindlalt kui ajutisse ning lühiajalisse nähtusse. See seisukoht oligi tookord peamiseks motiiviks, mis virgutab ja tiivustab meie rahvast väsimatuile pingutustele rahvusliku kasvatusede teostamisel kodudes ja eesti koolides (täienduskoolides). Siis ei küsitud ei vaevast ega rahakulust.

Uued tegurid

Vahepeal möödunud kolme aastakümnega on paljugi muutunud ja üsna paljud omaaegsed põgenikud on kodumaale tagasipöördumise mõttest üldse loobunud.

Noorte suhtes ei olnud veel kümnekond aastat tagasi kuulda küsimust: milleks me ikka edasi õpetame oma lastele eesti keelt? Nüüd olen korduvalt kuulnud seda küsimust mitmel maal ja mandril. Põhjenduseks on mitmes teisendis väidetud: tõenäoliselt ei lähe meie lapsed iialgi Eestisse elama.

Huvitaval kombel jõuavad samale tulemusele ka need, kes mõtlevad, et nende lapsed siiski Eestisse asuvad. „Küll Eestis õpitakse eesti keel selgeks,“ on mulle öeldud. Kumbki vanemategrupp ei hooli eesti keele õpetamisest oma lastele.

Meie rahvusliku kasvatusede senine ideoloogia ja sihiasetus on hakanud oma pinda kaotama või on selle koguni juba kaotanud. Eesti keele oskuse – laiemas ulatuses: eestluse – säilitamises väljaspool Eestit ei nähta enam mingit mõtet ega eesmärki. Eestlasile võõrsil vaadatakse – ka oma rahvuskasvatuse poolt! – kui oma rahvusele peatselt kaotsiminejaile. „Õiged eestlased on ainult kodumaal,“ on mulle eriti USA-s kinnitatud.

Aegunud vaated

Kaua aega arvati, et inimese rahvust määravaiks tegureiks on tema riiklõndsus ja asukoht, paiknemine. Kui keegi asus elama

*Toimetuse poolt kontsentreeritud *Aja Kirjale* saadetud pikemast artiklist. Vrd. *Eesti Õpetajate Keskkõngu Bülletään* nr. 25 (esialgne versioon) ja *EPL* 2.7.77:4 (Helmi Mäelo kokkuvõte).

mõne teise rahva keskele, siis peeti nagu endastmõistetavaks, et ta ka sulas selle rahva sekka, võttes omaks selle rahva keele ja kombed.

Nüüd on hakanud vaated ja seisukohad vähemusrahvuste kohta muutama. Praegu kirjutatakse ja kõneldakse vähemusrahvuste ehk etniliste gruppide (Rootsis: sisserännanute) säilitamisest, eriti Rootsis, Saksamaal, USA-s, Kanadas ja Austraalias. Vähemusrahvuste säilitamise katsetest riigivõimu poolt või koguni majanduslikust toetusest neile ei võidud 30 a. tagasi paljudes maades veel undki näha. Kui mitte kõikjal veel ei ole jõutud rahvusliku kasvatuse teostamise majandusliku toetamiseni — laienevaid tendentse on märgata —, siis oleme jõudnud vähemasti meile soodsamasse õhkkonda. Seegi on rõõmustav ja meile uut jõudu ja indu andev.

Oma maad ja rahvast saab väga hästi teenida ka väljaspool kodumaad. Selle kohta on hiilgavaid näiteid kõikjalt. Olgu siin esitatud ainult *Alfred Nobeli* nimi, mida tuntakse üle maailma. Keegi teine pole Rootsi riiki ja rahvast nii tohutul määral teeninud kui välisrootslane Alfred Nobel. Muidugi võidakse öelda, et kes meist suudab olla Nobeli võimetega, aga „väikesed Nobelid“ võivad kõik olla.

Emamaa toetus?

Eestlaste väljarändamine algas üle saja aasta tagasi, kuid alles a. 1926 tekkis mõte sidemepidamisest ja nende koondamisest kodumaa eestvõttel. Peeti kolm ülemaailmset Välis-Eesti päevakongressi (ühenduses laulupidudega 1928, 1933 ja 1938), kuid II Maailmasõda katkestas selle arengu.

Näitena sellest, kuidas emamaa võib aidata, olgu esitatud Rootsi Maja väga ulatuslikud juurde- ja ümberehitused Inglise pealinnas Londonis. Sinna investeeritakse praegu miljoneid. Peale ulatusliku seltskondliku tegevuse töötavad tolles majas rootsi kool lasteaiast alates ja rootsi keele kursused täiskasvanuile mitmes astmes. Küsimusele, milleks sinna kulutatakse nii suures ulatuses Rootsi riigi raha, vastati asjaomaste poolt, et Rootsi vajab aktiivset ja rahvuslikult teadlikku välisrootslust nüüd rohkem kui kunagi varem oma pika ajaloo kestel.

Peale Londonis toimuva tahaksin veel märkida ulatuslikku rootsikeelse kirjavara tasuta saatmist välisrootslastele üle kogu maailma ning rootsikeelsete koolide ülalpidamist ja õpikutega varustamist (samuti tasuta) kõigis suuremais välisrootslaste keskustes, osalt riigi, osalt eraasutuste kulul.

Meil puudub selline toetav tagamaa, sest Kodu-Eesti ja kodueestlased ei ole saanud senini väliseestlasi vähimalgi määral toetada, ei aineliselt ega vaimselt.

Siinkohal olgu eriti rõhutatud majandusliku toetuse taotlemist meie asukohamaadelt. Kus on selle saamiseks järeljätmatult võimaldud, seal on ka tulemusi olnud, näiteks Rootsis. Vaimse toetuse alal on meil oma asukohamaadelt aga ka tulevikus vähe tuge loota. Ometi vajab Eesti väliseestlasi kindlasti rohkem kui Rootsi välisrootslasi.

Teelahkmed

Eestluse ja eesti keele säilitamine võõrsil on eriti raske ja mitmeti ulatuslikum ülesanne kui seda üldiselt teatakse. Nagu märgitud, oli rahvuslik kasvatustöö paguluse alguses rajatud lühemale perspektiivile. Nüüd aga oleme jõudnud teelahkmele, kus peame mõtlema hoopis pikemale perspektiivile.

Esiteks: vaba läbikäimine kodumaaga võib olla veel mägede taga. Teiseks: suur osa neid, kes on eesti päritolu, ei tahaski minna Eestisse elama. Põhjusi mitteminekuks on palju ja nende arv kasvab aastatega, kuid nende juures peatumine viiks siin liig pikale. Olgugi et selle fakti esiletoomine ei meeldi paljudele, eriti meie vanemast põlvkonnast, on see realiteet, mille ees seisame. Sellepärast peame oma rahvusliku kasvatuse ideoloogiat ja sihiasetust muutma ja täiendama uute mõistetega ning avardama pikemale perspektiivile.

Nii näiteks peavad meie rahva teadvuses taanduma teisele kohale elamispaik ja passi märgitud kodakondsus — nagu see ongi juba faktiliselt ilmnenu ülemaailmsel Eesti Päevadel ja mujalgi. Neil kokkutulekuil pole keegi küsinud sellest, kust maailmajaost keegi tuleb, vaid kas oleme eestlased.

Võõrsil on meil juurde tulnud uusi mõisteid, näit. *kakskeelsus*. Kaks- või isegi mitmekeelsus on muidugi suur koorem kõigile

asjaosalistele, lastele ja vanemaile. Kuid see on Välis-Eestis paratamatu, sest ilma eesti keele oskuseta oma asukohamaa keele kõrval ei oleks väliseestlust. Rahvust ei määra ju teatud riigi kodanikuks olemine, vaid *päritolu*. Kuid päritolu näitajaks, faktiliseks säilitajaks ja edasikandjaks on *keel*.

Sellega olema jõudnud ühe väga põhilise küsimuse juurde: eesti keele õppimine ja õpetamine. Suur osa meie vanemast põlvkonnast on ekslikul arvamisel, et see läheb iseenesest. Olukord sellel alal on aga aasta-aastalt halvenenud, nii et praegu on

viimane aeg

selle tendentsi muutmiseks midagi ette võtta. Et meie seas on ikka veel rohkesti kõrgema hariduse saanud, on ainulaadne olukord, mida peame ära kasutama meie rahva tuleviku huvides.

Me peame viimse raasuni ära kasutama oma vanema põlve tippe eesti keele oskuse alal ja kõigil asukohamaadel alustama ja laiendama eesti keele õpetamist ja õppimist ülikooli tasemel. Valmiva uue eesti keele õpetajate kaadri abil on ehk võimalik — veel viimsel hetkel — eesti keele õpetamist senisest suuremas ulatuses teostada kõigi kooliastmete tasemel. Aga küsimus ei ole mitte ainult õpetajais ja õpetamises, vaid ka õpilastes ja õppimises meie kodudest alates. Sellel alal on ilmnenud rohkesti uusi algatusi ja kasvavat elevust mitmel pool, viimasel ajal eriti silmapaistvalt Austraalias.

Eesti keel Välis-Eestis

Iga keel muutub ja areneb. Teiste rahvaste sekka asunud rahvaskillukese oma keele areng jääb tavaliselt seisma tasemele, kus ta oli eemaldumisel emamaast. See oht varitseb ka meid Välis-Eestis. Selle ohu vältimiseks tuleb meil joonduda selle eesti keelega, mida räägitakse Kodu-Eestis ja kaasa minna selles toimuva arenguga. See nõue kehtib eeskätt sõnavara ja õigekirjutuse kohta. Ühine eestikeel seob eestlasi kõige kindlamini. Meie üksikutes keskustes, eriti ülemeremaades, hakkab juba ilmema teistest keskustest eraldumise ja enesesse kapseldumise tendents (vrd. VE 9.3.78:2), mis on väga ohtlik, sest see vihjab meie lõpu algusele.

Rahvusliku kasvatustöö kandmine on algusest peale olnud eestlaste eneste pingutuste tulemus, mujalt on meil ka tulevikus vähe abi loota. Kõik jääb meie oma õlgadele. Sellepärast peame oma rahvusliku kasvatuse sihiasetuses paigutama esikohale *rahvusliku ühtekuuluvustunde* kasvatamise ja arendamise hällist hauani. Ühtekuuluvustunde kasvatamine ja arendamine tuleb Välis-Eesti pinnalt laiendada ka Kodu-Eesti pinnale. Meie koolide õppekavades esineva Eesti maateaduse ja ajaloo õpetamist tuleb edasi teostada mitmes kontsentris, s.o. kergemalt raskemale eri kooliastmeil. Sellele peab lisanduma selgitav ülevaade Kodu-Eesti ja kodueestlaste praegusest olukorrast.

Edasi on väga suureks ülesandeks, kuidas murdeest ülespoole jõudnud eesti *noori aidata* ja juhtida *oma rahvusega identsuse otsinguil*. See on suur ja väga tõsine ülesanne. Meie vaimsed tipud peaksid selle küsimusega tegelema kõigil meie asukohamaadel ja seda meie noortele selgitama. See on praeguses üle kogu maailma hajutatud olukorras lõpmata suure väärtusega ülesanne, mille õigeaegne ja otstarbekohane lahendus aitaks suuresti kaasa eestluse püsimisele võõrsil.

Lõppkokkuvõttes

Eesti rahvast tuleb vaadelda ja käsitleda ülemaailmses ulatuses — Läänemere kallastelt Austraaliani. Sellel tohutult suurel maade ja riikide vahel jagatud maa-alal me võime olla kõik ühed ja needsamad eestlased, kes räägivad ühte ja sedasama eesti keelt.

Kodu-Eesti ja Välis-Eesti on kaksikvennad, kes vajavad vastastikust koostööd: Kodu-Eesti vajab mitte ainult majanduslikult, vaid ka rahvuslikult tugevat Välis-Eestit ja Välis-Eesti vajab nii majanduslikult kui rahvuslikult tugevat Kodu-Eestit. See vajadus on mõlemapoolne.

Kui „ükskord Kalev koju jõuab“, võivad Eestisse asuda need väliseestlased, kes seda soovivad. Teistel, kes soovivad oma maad ja rahvast teenida välismaal, oleks suva kohaselt kõik võimalused kodumaaga sidemepidamiseks. Kuid praegugi võivad väliseestlased olla „õiged eestlased“, ükskõik kus nad ka ei asuks!

Eva
Eichen-
baum

Lugupeetud koosolijad:

I am one of those Canadians of Estonian parents who is no longer active in Esto activities and really doesn't seem to care very much about speaking Estonian, or preserving the culture as it exists. I am one of about 80% of those 'apathetic deserters' to the cause -- which I suspect is the prime reason that I've been invited to speak here. The attempt will be made to offer an alternate, if unpopular, viewpoint -- that of a marginal, "peripheral" Estonian who views the closed Toronto community with mixed feelings from a distance. This detachment, I think, allows a certain amount of freedom to express some rather unorthodox views in English, to "tell it like it is", because, unlike some people who still live within the Esto community and are affected by public opinion, perhaps I have little to lose by talking about those things that are sore points within the ethnic population in Toronto.

It seems that certain sectors of the active "Eesti Selts" are concerned about the disappearance of youth from the core activities of the Estonian community, and are also concerned about the increasing apathy of even the senior members. Assimilation of the young into Canadian life is considered a problem.

There was a time when I too was a resident munchkin at an Estonian summer camp and enjoyed the experience of being an Esto. I sang Esto songs, ate Esto food, went to Esto church, and dreamed of marrying a handsome young "Kalevipoeg". I used to care, but they tell me I don't show very much interest any more. Why?

When it comes to brass tacks, there are some very basic elements about this entire Esto phenomenon that I find unattractive.

- 1) I am not inspired very much by the old Estonian platitudes about how Estonians must remain strong and culturally pure so that one day they can return to liberate their homeland which was unjustly taken away from them.

*Ettekanne noorema põlvkonna Nõupäeval Torontos, 9.3.78. Autori kommentaar: „Ei tea, kas selle avaldamisest on kasu? Ütlesin nii mõndagi teravamalt kui ma mõtlen.”

- 2) I'm a little tired of the prolonged Estonian self-pity for past historic tragedies and sufferings at the hands of the Communists.
 - 3) I am not impressed by Estonian cultural arrogance toward other ethnic groups like Jews, Pakistanis, Negroes, Germans, and Canadians, not to mention "lost" Estonians like myself.
 - 4) I'm concerned about Esto introversion and conservatism.
- and
- 5) I'm disturbed by the DP mentality that is characterized by an insistence that the younger people must take up the sword and carry on the goals of their parents.

Basically, the entire Esto scene tastes a little of racism, insecurity, fear, and cultural paranoia, and I wonder whether the quality of my life would be improved by these things.

These are all rather blatant accusations which require some explanation.

First, that longing and goal to return to "our" native Estonia and to fight for its freedom is an outdated dream. Younger people, and indeed many of the older generation, can not relate to this idea with the emotion that such a dream should warrant. Most of us are comfortable, reasonably affluent, and happy in Canada and would not likely go in mass exodus to a "liberated" homeland that many of us have never seen. Supposing that by some miracle we were given the opportunity, how would such a takeover take place? Are we the "right" superior Estonians and those who have grown up there over the past thirty years the "wrong" and inferior Estonians? By what right could we descend en masse to take control of their country? Slogans to free the homeland sound well intentioned, but don't seem realistic, particularly to the second generation.

Nõupäevast osavõtjad

*Pärastlõinaselt arutluselt (vasakult):
Evi Tarkus, Anne Tüll, Reet Marten, Lembitu
Ristso, Linda Valter, Rita Sui, Vally Johanson.*

*Laudkonnaveustus: Tiina Mathiesen (vasakul),
Eva Eichenbaum, Rita Sui, Helle Vaus.*

The words, "Meenutagem mis meilt võeti ja mis meile jäi -- me uhkus, au ja viha", are very disturbing. Pride, honour, and hate. Those words sound good in a poetry book, but is that really all we're left with? Is that what motivates our lives? How much mileage can we get over the years out of hate and wounded pride? Are these not unhealthy, destructive, and negative emotions? Mourners must learn to look to the future, to readjust their values and goals in response to the demands of their immediate environment. It's time to let go of the past, and set some REALISTIC goals for the future.

Third, it is interesting how our ethnic needs and their expression have evolved over the past thirty years. At first the Esto community provided a warm, secure, and familiar setting for our newly arrived immigrant parents. Fond memories of the country they left behind were fresh in their minds and gave them an enthusiasm to share their ethnicity with their children. However, through the years these memories have waned and our success in the Canadian community has grown, as is no wonder since those who left Eesti were an elite, perhaps, -- those who had something to lose. Many of that older generation no longer need the Esto community as a refuge. The younger generation has grown up in a comfortable setting and has possibly become too apathetic, materialistic, and self-indulgent to bother with ethnicity. Immediate social needs can be satisfied by alternatives to Estonian events. It seems that the only genuine interest in our ethnicity that may be stirred comes out of a more intellectual need, as exemplified by those who attend "Metsaülikool". Unfortunately, as in most segments of society, the intellectuals who realize their ethnicity on this particular plateau are a very small minority.

As a result, communities such as St. Catharines, which once boasted Estonian guide and scout troops, choirs, drama productions, "rahvatantsu" groups, literary seminars, and a large congregation, now know only a pathetically small church congregation of a mere handful of members above the age of forty-five.

In addition, that brotherhood and communal caring that once existed in the early fifties seems to have evolved into a pattern of cliques, animosities, and rivalries. It seems that meetings and organizations frequently fall short of their goals because of personal differences and petty bickering. Good intentions get bogged down with cultural trivia. It's a waste of time. Who needs it? I am sure you can think of several examples within your own community where this is similarly the case.

Somewhere along the line this humble ethnicity and pride has turned into something resembling arrogance and racism, which brings us to the third point. What makes being Estonian so very special? How many times have we heard an "old guard Estonian" say something like, "Ah, mis need pagana pakid ja negrid ja juudid...", or, "Ta oli tubli eesti poiss aga kahjuks ta abiellus kanadalasega", or, "Mida tema teeb suvekodus? Tema isa on sakslane ja ta ei räägi eesti keelt.", or, "Mis võõrast keelt sa räägid? Räägi eesti keelt!" Further, I am sure that the fact I am speaking in English gives some people the opportunity to look down their noses. Let's think about it. Why should I, or any other "second generationite" be made to feel ashamed because we do not speak the "better" language fluently? This is absurd. But it is exactly this purism, snobbery, "Übermensch" mentality that is alienating many of those people who could be persuaded to seek involvement in the ethnic community.

Together with this arrogance seems to come a conservatism and introversion that most likely will strangle and kill whatever remains of the Esto culture in Canada. Question: why do we continue to promote Estonianism mainly for ourselves? ARE WE AS INTERESTED IN OTHER CULTURAL GROUPS AND LESS PRIVILEGED GROUPS AS WE EXPECT THEM TO BE INTERESTED IN US AND OUR CAUSES? What have we done for the Indians lately? What have we done for the French Canadians whose cause sounds

very similar to our own? Dare we say that the Esto community is like a spoiled orphan that has been given everything in an affluent society and who has done much to further her own interests, but not an awful lot to help others? Most Estonians have now lived in Canada longer than they lived in Estonia. IT MAKES ME FURIOUS THAT ALL OF THEM SING "MU ISAMAA" WITH GREAT FERVOR, BUT MOST OF THEM STILL DON'T KNOW THE WORDS TO "O CANADA"!

We're so busy slapping our own back and telling ourselves who we are and how culturally rich our heritage is that we sometimes lose perspective of our own importance in the overall scheme of things. We have an identity for ourselves, but how many other people are grateful for what Estonians have done? What good does it do if others recognize an Estonian mainly as somebody who marches around with a placard asking the government to clean up the shores of the Baltic for us, or somebody who makes occasional press releases about Communist persecutions? Because of our particular style of nationalism, the "old guard" frequently looks ridiculous and fanatical to outsiders. Is that the kind of image with which young people would like to identify? Is that the kind of image that's going to make people sympathetic to our needs?

Meanwhile the "old guard" continues its same old slogans at every "Vabariigi Aastapäev", the young people smile very politely because they don't want to rock the boat, and leave quietly to be absorbed into Canadian society. Is it possible that being a good contemporary Canadian has more to offer to humanity and posterity than being a stagnant Estonian? How long are we going to talk about how great it was in Tallinn in the 1930's? This is Toronto in 1978.

This brings us to the last point. How can the younger generation live somebody else's dream? We live in the middle of a technological age--not a mediaeval agrarian era where fathers teach sons and mothers teach daughters. Change, flexibility, and adaptability are the key words to survival and

development. As sad as it might be, the imposition of an historic culture for a remote and idealistic political cause just doesn't work. This fact has to be accepted before it's too late and all the good things disappear together with that outdated idealism. Is it too late?

It's too bad that our peculiar brand of ethnicity has mixed politics, religion, and culture into one large pot of emotional mish-mash. If one of these elements goes sour, the whole concoction becomes inedible. Until some people in the Esto community realize that letting go of the political dream doesn't mean becoming a traitor or "pinko commie", we don't have a hope in heaven of developing our own identity in the Canadian mosaic.

My intention here is not to be pessimistic or destructive, but rather to attempt to ruffle a few feathers, to move some dust, and to make people think. Nothing positive will be accomplished unless we face reality and do a little bit of cultural housecleaning, as distasteful and unpleasant as it might be. Old dreams die hard, and change always hurts. However, unless we let go and accept the fact that Estonia is not likely to open its doors to us in the near future, we shall be committing cultural suicide. What will we have left in three generations?

The time for reality is now. The time for change is now. Something has been done wrong, so let's find out what it is, clarify, and redefine the value of ethnicity and try to take positive action. This doesn't mean abandoning a concern for human rights. It does mean setting new objectives, and finding new means of achieving them.

Let's concentrate on the positive qualities and on what we have, and could have, here, not on what we should have had "over there".

Muusika: Björn Afzelius

Sõnad: Jaan Seim

Hoogsalt

i) Ju-ba lap-se-põlv-est saa-dik on mul as-ju käest läind ä-ra, se-gi
 pai-sa-tud mu ma-ailm ja jäänd tuh-miks e-lu sä-ra. Sel-le taus-tal se-le -
 ta-tav on mu prae-gu-ne kap-rius ning tei-le näi-teks too-udud ü-he eest-la-
 se i-dant sus-kriis. Refraän Mõt-ted ee-mal, mõt-ted mu-jal, pa-ras pers-pek-tiiv-ne
 kau-gus kuid siis järs-ku ü-hel päe-val ru-si -kas on sil-ma-au-gus, soo-vi-
 mat-ta süs-ki so-biv na-gu üt-leb kõ-ne-käänd, ta-bav hoop on e-sek-
 tiiv-ne mi-da-gi ei jä-rel jää.

Vaba aja veetmine on kaasaegne probleem,
 selle lahenduseks eestlasel on tehtud oma skeem:
 olge skaudid, minge leeri, laulge kooris, jooge viina!
 Ainult kriitikaga vaatke et te kedagi ei piina!

Rahvuslikku tegevust võib olla mitut moodi:
 mõni arvab, et kui eestlasega minna ööseks voodi,
 et siis norm on jälle kuhjaga kõik ära täidetud -
 eks meil' segaabieliu pahet ikka väidetud?

Olen tüdinend sest kõigest, võtan sildi maha ma,
 panen pommi alla teistel', auran ise ära ka!
 Nii mul käivad vahel mõtted, pessimismi täis mu rind:
 milleks odavad me võtted ja nii madal meie hind?

Ärge muretsege, sõbrad: kui kõik muu on peesse läind
 ja te unelmate soovid päevavalgust pole näind -
 viimse manifest siis olgu surnuaial eesti haud!
 Nii jäljed ajalukku jätke, et roostest vabaks saaks te raud!

Vello
Salo

Uue kasvatusideaali nõudmine jõudis AK toimetusse samaaegselt Rootsist ja Kanadast, misjuures tuleb esile tõsta muidki puutepunkte Eesti Õpetajate Keskühingu kauaaegse esimehe ja ühe noore õpetaja sõnade vahel. Kuna kumbki artikkel ei sisalda aga nimetamisväärselt konkreetseid detailettepanekuid, olgu järgnevas tehtud katse mõningaid positiivseid jooni kirja panna. Siinkohal leiab kasutamist eeskätt Nõupäeva „süüdistusaktile” järgnenud mõttevahetusel esiletoodu (vrd. lk. 9jj).

„Süüdistusakt” tõstis esile viit Kanada eestlaste põhilist kinnisideed, mis kipub noorte eestlasekshakkamist ja -olemist raskendama. Andkem neile lihtsuse-lühiduse mõttes eestikeelsed nimed: 1) Tasuja-, 2) „süütu ohvri”, 3) eest-lase, 4) „ainutamuja-” ja 5) „laps-sa-pead”-kompleks.

Iga kasvataja püüab oma kasvandikke paratamatult – teadlikult või mitte – „kellekski” kasvatada. Pole ime, et paljudele 1944. aasta põgenikele oli Tasuja kuju laste kasvatamisel ideaaliks, mille raugastumisprotsessist tulenevad kompleksid 2-5. Noorte tunnetuses on need ideed aga just *vananenud*. Oleks vaja ide-aale, mis meie aja noori ligi tõmbaksid. Missugused oleksid siis need?

- 1) Tasuja kuju pole noortele ebasõmpaatne, kuid liig mannetu, kui ta teeks õigust ainult ühele grupile. Nad leiavad, et tänapäeva noor peaks *võitlema kõigi vähemusgruppide õiguste eest*. See võiks praktiliselt väga hästi tähendada mõne rahvusvahelise organisatsiooni (nagu *Amnesty International* või *Batun*) liikmeks olemist.
- 2) „Meile tehtud suure ülekohtu” üle kurtmine ei tõmba noori. Seevastu huvitaks *praegu maailmas sündiva ülekohtu asjalik uurimine* (ka Eestis), selle toomine maailma teadvuse ette ja *efektiivsed protestiaktsioonid*.
- 3) Teha, nagu oleksime kõigist ees, või siis hüüda: „Eest ära! Eestlased tulevad!” ei sobi noortele kuidagi. Nad tahavad, et iga rahvuse, niisiis ka *eestlaste head ja vead võetagu kriitilisele vaatlusele*. Ja selle kriitilise vaatluse põhjal *leidkem oma koht maailma rahvaste peres*.

- 4) Paigal tammuda „kõik, mis meil kunagi oli“-idee juures ei sobi noortele, veel vähem nägu teha, nagu poleks meil millegi muu kui „oma eesti asja“ vastu huvi ega aega. Noori huvitaks kaastöö ja koostöö teiste väikekultuuridega. Väga tähtis on nende meelest ka, et eesti kultuuriüritustel oleks taset, kvaliteeti. Nad ei taha teatrisse või kontserdile minna ainult sellepärast, et seal esinevad eestlased, vaid sellepärast, et pakutakse midagi head.
- 5) Vanemad saagu aru, et iga nende laps on ise oma õnne sepp. Pealesundimine on kõige halvem kasvatusmeetod ükskõik kus maailmas. „Laps-sa-pead“ asemel peaks kehtima „laps-sa-tohid“. Vanemad-kasvatavad näidaku kätte sihte, mis noorele imponeerivad, aga lasku tal vabalt valida. Nad jutustagu talle Eestist, hoiatagu võimalike ohtude eest, andku nõu, kuidas käituda, kuid ärgu keelaku noortel enestel tõsioludega tutvumast.

Need on muidugi ainult mõned üksikud elemendid võimaliku uue kasvatus-ideaalkuju jaoks. Sellele pole kerge nime anda, mispärast provisoorne nimetus „uus-esto“ (aastaid tagasi nimetas end Torontos üks eesti päritoluga noortegrupp „estodeks“; vt. ka AK 6/76:22). See oleks noor, kelle isa maa ei ole tema (noore) isamaa, kelle isa kodumaa on erinev poja kodumaast, s.t. sellest maast, kus poeg on üles kasvanud; see oleks noor, kes on vabatahtlikult valinud olla mingil määral eestlane – võibolla 100-protsendiliselt, võibolla aga ka hoopis vähemal määral (vrd. AK 3/77:4j); see oleks noor, kelle emotsionaalne side Eestiga („oma isa isamaaga“) piirduks parimal juhul murdosaga tema eluajast – jne.

Näib, et uus-esto nime kandev ideaalkuju võiks sobida teistelegi „teise generatsiooni“ rahvusgruppide liikmeile. See tähendaks, et peaksime omaks võtma: eestlane ei olegi midagi *nihi* hirmus erilist? Jah, tõesti: on teisi, kes on meiega väga sarnases olukorras. Aga võibolla jõuame kaugemale realistliku omaksvõtmisega, et meil on *midagi* –ainult midagi – erinevat, ja mis see „midagi“ just on.

Rein
Taage-
pera

Kuidas muutuks navaho-indiaanlaste elu, kui mingi ime nende maa ümber tõstaks USA-st N. Liitu? Kas nad pääseksid kapitalistliku ekspluateerimise käest peaaegu ideaalsesse olukorda nagu N. Liidu ametlik joon oma rahvussuhete kohta laseks oletada? Või langeksid nad vabaduse maalt kommunistliku türannia küüsi nagu seda mõni teine dogmaatiline joon eeldaks? Molema poole äärmuslased arvavad aga vist üksmeelselt, et sellist küsimust ei tohiks üldse küsida, sest mis siis, kui vastus peaks kujunema ebasoodsaks? Aga katsume siiski võrrelda etniliste vähemuste kohtlemist neil kahel maal.

Hõlbus selline võrdlus muidugi pole. N. Liidu rahvad asuvad valdavalt oma esiisade maal, USA vähemused seevastu on peamiselt sisse rännanud või vägisi toodud ja nii ei saa neil olla palju territoriaalseid nõudeid. USA pärisrahvaidki on raske võrrelda N. Liidu omadega, sest arvukaimgi indiaani rahvus (150 000 navahot) on palju väiksem eestlasistki, kes N. Liidu raames on väike rahvas. Oma moodse kultuuri arendamine eeldab aga mingit arvulist alust. Ka traditsioonilise tehnoloogia ja ühiskonnarakke suhtes ei saa võrrelda USA indiaanlasi N. Liidu lääne- ja lõunapoolsete rahvastega, eriti mitte Kaukaasia ja Kesk-Aasia omadega, kus valitses kõrgkultuur juba siis, kui meie ja venelased polnud veel puude vahelt välja tulnud. Erinev kultuurilaad võib aga tuua erineva kohtlemise sama vallutaja poolt.

Võrrelda saab siiski siberi ja indiaani rahvaid. Ameeriklaste valgumisel läbi Põhja-Ameerika laante ja preeria on mõndagi samalaadset venelaste omaga läbi Siberi: alistatavate tehnoloogia oli mõlemal puhul anastajate omast märksa lihtsam ja riiklik rake enamasti puudus. Mõlemal puhuks võiks eraldada järgnevat nelja faasi anastamisprotsessis.

1) *Rahulik koeksistents.* Esimesed kokkupuuted on sageli sõbralikud ja kauba ning tehnoloogia vahetamise näol mõle-

*Rein Taagepera & Ralph Michelsen, *If the Navajo were inside the Soviet Union: A comparative approach to the Russian nationality policy*, raamatus I. Kamenetsky (editor), *Nationalism and Human Rights: Processes of Modernization in the USSR*, Libraries Unlimited, Littleton, Colorado, 1977:202 - 213.

male poolele kasulikud. Esimesed sisserändajad on tihti põgenikud vene või briti-USA riigivõimu eest, millisele nad ometigi teed rajavad.

2) *Frustratsioon ja kokkupõrked.* Võõras valitsus sõlmib tihti pärisrahvastega lepinguid, milliseid need peavad rahu või kaubalepinguiks, valitsus aga alistumis- või tribuudilepinguiks. Leping sõlmitakse pahatihti „pealikutega“, kel selleks pole volitust; see viib võõrvalitsuse silmis lepingu „murdmisele“ pärisrahva poolt ja õigustab sissetungi. Sisserändajate arvu kasvamisel kasvab pinge ja toob kaasa rahvuslikke vabadussõdu, millised aga võõraste tugevam tehnoloogia võidab.

3) *Heatahtlik paternalism.* Kui pärisrahvas on alistet, muutub võõras võim heatahtlikuks tädi Mašaks, kes paremini tunneb oma hoolealuste vajadusi kui need ise. Võõras usk, haridus ja keel surutakse peale õilsate kavatsustega ent sa-geli hukatuslike tulemustega. Kristus või Marx sunnitakse loodusrahvale peale härrasrahva momendi tuju kohaselt. Maa ja karja sundkollektiviseerimine Siberis ja suguharu ühismaade sundindividualiseerimine USA-s toovad mõlemad sama tulemuse: kontroll varade üle siirdub võõraste kätte. Üksmeelsuse taotlemisega harjunud indiaanlasile surutakse peale anglosakslük vähemusest ülehääletamise tava; siberlastele surutakse peale üksmeelne otsus, mis ei väljenda teinekord isegi nende enamuse soove. Reservatsioonide piire USA-s rullitakse tagasi andmaks viljakamad alad sisserändajaile, ning samalaadne sisseränd siberi rahvuspiirkondadesse ja vabariikidesse muudab need mõttetuks kestaks. Paternalismi küüsi sattunud rahvas peab aina püüdma härrasrahvale järgi jõuda, ent ei tohi muutuda võistlusvõimeliseks. Georgia tšerokiid, kes rajasid omale talusid, koole ja ajalehti, küüditati a. 1839 Oklahomasse ja Krimmi tatarlased, arene-nuim N. Liidu muhamedi-usuline rahvas, said samalaadse saatuse osaliseks sada aastat hiljem. Genotsiidlik massküüditaja Jackson püsib ameerika ajaloopildis rahvameelse presidendina; Stalini osa vene omas on veel ebakindel. Koju pole aga lastud ei tatarlasi ega tšerokiisid, sest seal on ju uued asukad sees.

4) *Ebavõrdsete kompromiss.* Pikapeale selgub härrasrahvale, et paternalism ei too integratsiooni, vaid süvendab vaenu. Kuna pärisrahvad on selle aja peale muutunud tillukeseks vähemuseks, kaob ka hirm nende ees ja võidakse endale lubada sallivuse luksust „ohustet liigi” suhtes.

Need faasid ei ole muidugi alati selgelt piiritletud. Paternalism ja viimasel ajal kompromiss on üldiselt jõudnud indiaanlasini enne siberlasi. Rahvakeelse hariduse poolest on N. Liit kaugelt ees USAst, näeb aga selles vaid tuleva sulatumise eelmängu paternalismi vaimus. Pikemalt on teemat käsitletud ülalmainitud uurimuses, millist oleks soovitav lugeda, enne kui peaks hakatama vaidlema siinantud lühikokkuvõtte alusel. Separaaite võib saada autoreilt (School of Social Sciences. University of California, Irvine, CA 92717). Ralph Michelsen on eluaegne vabaettevõtja ja indiaani asjaarmastaja, kes 60-aastaselt avastas, et ta teab neist rohkem kui enamus elukutselisi uurijaid.

Hakassid ja navahod. Ülalmainitud uurimuses võrreldakse üksikasjalisemalt kaht rahvast, kelle tehnoloogia enne eurooplaste tulekut oli küllaltki samalaadne ja kelle arv a. 1940 oli sama (60 000 ümber): navahod, kes on suurim indiaani rahvas USAs, ja hakassid, kes on suhteliselt väike siberi rahvaste hulgas ja kellel on autonoomne oblast Kasahstani ja Mongoolia piirimail. Hakasside arv on jäänud 70 000 ligi sellal kui navahode arv on tõusnud 150 000-le, ent see kontrast pole tüüpiline indiaani ja siberi rahvaile — navahod (nagu ka jakuudid Siberis) on olnud ebatüüpiliselt sigivad. Omakeelne haridus on hakassidel ulatuslikum ent pinda kaotamas, navahodel väga piiratud ent arenemas. Suure vahe päriselanike arengus teeb erinev haldusrake.

Reservatsiooni ja autonoom-oblasti eelised ja puudused. USA reservatsioonid haaravad ainult neid alu, kus vastav pärisrahvas tegelikult elama on jäetud ja kuhu võõrad üldiselt ei saa asuda. Selle süsteemi eeliseks on, et kohalik omavalitsus (niipalju kui seda on) on tõesti indiaanlaste käes. Puuduseks on, et reservatsioonid piirduvad viljatute aladega, kuhu päriselanikud omal ajal suruti ja millede lähedastes põllu-

Urve
Karuks

KUI VALU KÄGISTAB SU KURGU KINNI

Kui valu kägistab su kurgu kinni
niiet su hingel
enam kuhugile minna pole,
su ristilöödud Mina
otsib tuge
ja tugineb vaid oma ristipuule,
su ihu vananedes langeb luudelt nagu kulund mantel.

Siis
nagu teismeline prints või keerub
särades
sa astud oma kortsund kestast välja
ja heidad ült kõik üleliigselt koormava:
kaasinimesed
— ema, isa, mehe, poja, tütre, sõbrad,
nii vajalikud ajalikus elus,
ballast vaid igavikus —
Minetad
va linna-äärse kolu:
maja, muru, põõsad, autod, raamatud ja ehted, püssid.

Ja Taevataadi ette astudes
nii alasti just nagu tulles,
ei ühtki kurdu, karva ihuhinges
kuhu väikest valet peita saaks,
sa oled läbipaistev nagu mõstud aknaklaas.

Siis
enda üle kohut mõistad ainult ise
just kõige rangemalt.

Vaid sina ise.

August 1977

F Ö Ö N I K S

Ma olen enda põletanud tuhaks
ja tuhast jälle tõusnud teisena.
On uhkussulist järgi paljad rootsud,
jäi laulmata see kõikehaarav aaria.

Nüüd paariana otsast alustan
ma ise-enda kõrbes
allikveeni teed
kui tõrges laps
kes lasteaeda istuma on jäet.

Mul saatjaks kuuma liiva vihin;
on toeks mul Kõikevõiva käed.

P H O E N I X

Like Phoenix I have burnt myself to ashes
and from the ashes
made myself anew.
My prideful plumage torn to shreds,
unsung the alleembracing aria.

Now like a pariah must start again
to wend inroads through wasteland of the self
until I reach the silent well.

— A headstrong child who failed to pass
her kindergarten class —

My only retinue — hot whirling desert sand.
The staff — my Maker's outstretched hand.

5. apr. 1978
(Autori tõlge.)

piirkondades ja tööstuslinnades pole indiaanlastel mingeid rahvuslikke õigusi. Autonoom-oblasti eeliseks on, et see haarab suurt osa pärisrahva põlismaad ja taastab niimoodi formaalse õiguse ka viljakaille maile, mis on ammu võõraste kätes. Puuduseks on, et seetõttu pärisrahvas on omaenda oblastis vähe-muses ega oma otsustavat kaalu kohalikus omavalitsuses (niipalju kui seda on). Võõraste massilise sissevoolu puhul põlismaile ei aita kumbki haldussüsteem kindlustada pärisrahva majanduslik-kultuurilist tulevikku.

Kui navahod asuksid N. Liidus, oleks neil üsna suur autonoomne oblast või vabariikki „Onu Tomahawk” - tüüpi alandliku presidendiga ja 5 kuni 11 kuuleka saadikuga Moskva Ülemnõukogus. Üle poole neist oleksid aga mitte-navahod, sest enamuse vabariigi asukaist oleksid võõrad. Tööstus oleks vabariigis ulatuslik, ent valdavalt võõraste käes. Navahod saaksid mitu aastat omakeelset algharidust ja nad kõik oskaksid lugeda. Riik toetaks algupärast navaho kirjandust ja ulatuslikke tõlkeid härrasrahva keelest. Ent navahodel poleks mingit sõnaõigust — näiteks oma maapõuevarade kasutamise suhtes — ja kõik indiaanlased, kes avalikult sõna võtaksid härrasrahva poliitika vastu, saaksid maetud enne kui nad jõuaksid paluda, et nende süda Wounded Knee'sse maetaks.

Kui hakassid asuksid USA-s, oleks neil 5 hajutat reservatsiooni praeguse oblasti kehvemais osis, (5 suguharu jaoks, kellest praegune hakassi rahvas on hiljuti kujunenud) ilma ühise kirjakeele ja praktiliselt ilma omakeelsete trükisteta. Rühma ametlik poliitiline staatus oleks madal ja haridusvõimalused oleksid piiratud (ning omas keeles praktiliselt olematud). Indiaani Küsimust Büroo (BIA) paternalistlik käsi oleks kergem Moskva omast, ent rõhuv siiski. Praegune Hakassia pealinn oleks mitte ainult rahvastikult vaid ka juuridiliselt võõraste päralt, aga neile jäetud reservatsioonides oleks hakassidel rohkem autonoomiat. Eeskätt oleks hakassidel ulatuslik vabadus arvustada ja protestida — spektakulaarselt ja tulemusteta.

Valik kahe süsteemi vahel oleks raske, *kui* navahodel või hakassidel oleks valikut. Eestlasi puudutab eelnev võrdlus ainult kaudselt. Neid oleks rohkem mõtet võrrelda sõltuvate euroopa rahvastega nagu baskid, bretoonid ning uelslased (kelle nime ei leia 1976 a. „Õigekeelsussõnaraamatust”, küll aga ENE-st), ja Ameerika mandril Quebec'i prantslastega.

EESTI MAJAS KÄIMINE EI LÕPE MUL KUNAGI HÄSTI.

Kui eelviimati käisin ühe referaadi pärast, siis läks see sõpradele kalliks maksma - neil keelati Eesti Majas kõnelemine. Viga oli minu - olin rumalast peast rääkinud seda, mis ma ise mõtlesin. Oleks hoopis tulnud rääkida seda, mida mõtleb EKN peasekretär ja Võitlejate Ühingu juhatus. Vaat sulle pauk!

MITU AASTAT VÕTSIN JULGUST, ENNE KUI JÄLLE LÄKSIN. Seekord leidsin parkimisplatsilt puuharude vahelt sigaretipaki, näiliselt päris uue. Lähemal vaatlemisel selgus, et see oli sama tüüpi, mida näitas Kanada välisminister TV-s mõne aja eest.

PAKK OLI ETTEVAATLIKULT LAHTI VÕETUD, mõned sigaretid pooleks lõigatud, nende asemele salateated sisse pandud ja siis pakk jälle suletud. Ühe sõnaga - selge spionaazh. Ei ole ime, et sigaretipakk oli Eesti Maja aias, sest me oleme üsna põhjalikult sellele asjale sisse astunud - meie mehed on osalemas ehk osaliselt aelemas mõlemal poolel.

KELLELE SEE PAKK OLI MÕELDUD? Kes selle sinna toimetas? Kuidas, millal, miks? Need küsimused jäävad selgitamata nagu Münchhauseni kahuri sisseviimine orjalaagrisse - kas nabaugus või mõnes muus. Ma talitan siiski risti vastupidiselt välisministrile, kes paljastas ainult võtteid, kuid ei rääkinud asja sisust. Mina annan teile teksti, ja otsustage ise!

OPERATIIVJUHIS 007/APR-78

EKN Tähtis on, et EKN valimised läheksid hästi. Eriti tähtsad on noored kandidaadid, sest vanade ajud hakkavad juba lubjastuma. Sealjuures peab aga valvama maailmavaatelist kontinuiteeti - et noored põhilistes küsimustes mõtleksid täpselt vanadega ühtviisi. Sama asi, aga mitte lubjastunud ajudega. Kandidaadid peavad olema teatud vaimse kaaluga. Vaimne kaal on tegelikult inimese aju kaal. Aju ei saa kaalumiseks eraldada, isegi pead mitte, sellepärast tuleb vaimne tonnaazh selgitada kaudselt - kasutada lihtsalt raskekaalu inimesi, teades et suure kere puhul võivad ka teised organid suured olla. Teha peasekretär vastutavaks, et alla 200 naela noori kandidaate ei esine, ja kui neid on, siis tulevad need häälte lugemisel elimineerida.

NOORTE AASTA Seniste eesti noorteorganisatsioonide töö tulemused on kesised. Nad väidavad küll, et organisatsioonidest on läbi käinud tuhandeid noori, kuid nende treening on puudulik. Kui on tarvis vahest mõnituhat ümbrikku kinni lakkuda, rahvuslikes huvides mingit nõõri-otsa käes hoida või ukrainlastega University peal võidu jalutada, siis pole kuskilt kedagi võtta. Tuleb kiiresti juurde muretseda uusi ja tõelisi eesti noori. Kasutada sama inimmaterjali, sest uusi pole ju kuskilt võtta. Igasuguse rahvuskultuurilise mõga ja n.n. üldise kasvatuse asemel tuleb neid dresseerida konkreetsetele ülesannetele: kuidas luuletada? kuidas teha heliloomingut? kuidas juhatada koosolekut? kuidas häáli lugeda? kuidas juhtida Eesti Maja jne. Asjaga on väga kiire. Noorte ja vanade konflikt on oluline - see lööb vanadel põhja alt. Nad kaovad ahastades areenilt või saavad olulisi ter- vishäireid, mis lühendab iga. Samal ajal tõstab see noorte rahvuslikku teadvust ja juhitunnet (panin kuradile koosa!). Kui konflikti ei teki - ütleme et noored on siiski liiga distsiplineeritud - siis kasutada „Rebase Kakku” ja mõne asja- tundja abi. August Ahvenas viimati keeras kõik suurepära- selt segamini. Noorte õiendusi ei pannud keegi tähele ja haugutamine muudkui käib. See on väga hea.

KILLUMÄNGUD Maakondlikku organiseerimist ja killamängu jõuliselt arendada, kuni kogu postroika on aetud täiesti kil- dudeks. Vajadusel laiendada killustamist (killastamist) ko- guni küladele ja linnaosadele. Vanad kalad neelavad seda konna täie aplusega. Noored omakorda saavad sellega eelise killustunud (killastunud) vanade kõrvaldamiseks. Kas ei saa pensionäride ühingus ja Eesti Kodus organiseerida maakond- likke sektsioone? Võib olla kodumurde ühinguid?

EKK Majaostu asjasse suhtuda positiivselt. Praegu on kõik need üritused, mis Eesti Majja ei „mahu”, viidud Tartu College'isse. Ei ole mingit tagatist, et ka seal rakendataks normeeritud maailmavaadet. Sel juhul on Kunstimuseumi näol olemas n.n. kolmas võimalus. See kolmas võimalus ongi alati meie nõrk koht olnud.

EESTI MAJA Noorteruumi jaoks tuleb luua mingi organisatsioon, harjutada noored seal käima ja siis vähehaaval panna nad ruumide eest maksma. Tänapäeva noored on ju nii paksu nahaga. Kogu aeg on räägitud, et Eesti Maja on noorte jaoks ja nad ei taipa, et see tähendab maksmist. Aga küll noor Kulupea selle asja käima paneb. Ta on korduvalt näidanud, et taktikeppi saab ka siis hoida kui taktitunne puudub.

NII SEISIS PABERIL JA OTSUSTAGE NÜÜD ISE. Hirmuhigi kattis mul kogu keha. Ma rullisin salateate kinni, peitsin sigaretti karpri ja asetasin tagasi puuharude vahele. Siis vajutasin gaasi ja kihutasin parkimisplatsilt tagurpidi välja, 60 miili (90 km) tunnis. Katsusin saada nii ruttu ja nii kaugele kui võimalik. Näib siiski, et teade on puuharude vahelt läinud õigesse kohta!

„Eesti kunsti ajalugu”

(Vrd. EPL 21.1.78:5 & AK 1/78:33-35).

Eevi
End

Teos algab Peterburi kolooniaga, kus on õppinud teisigi eesti soost kunstnikke peale kuulsaks saanud Köleri ja Maibachi. Ennekõike on sealt tulnud esimesi raamatuillustraatoreid nagu J.R. Berndhoff, joonistaja, kirjanik jne. Fr. Russow, professionaalne ksülograaf C.M. Jakobson, Carl Roberti vend, kes illustreeris kirjanikust venna teoseid. Pealeselle veel litograaf L. Tanni, kes töötas Peterburis. Need ei ole suured nimed, aga näit. illustreerijana olid nad saavutanud sellise graafilise taseme, et võisid võistelda seni sel alal töötanud balti-saksa kunstnikega.

Kronoloogilises järjestuses on käsitletud kõiki eesti kunsti suurmehi, andes nende kohta biograafilisi andmeid, valgustades nende loomingukäiku ja ära tuues rikkalikult reproduktsioone. Nii võime alata Köleriga, jätkata P. ja Kr. Raua ja Laikmaaga, jälgida Triiki, Mägit, P. Burmani jne. Samuti skulptoreid, graafikuid, arhitekte, tarbekunstnikke, lavakujundajaid. Esimesi välismaal õppinud kunstnikke, kes asus kodumaale elama, on Paul Raud, tihti põhjusega jäätud oma „suure venna” varju. Ta on esijoones portretist, kuid E. k-ajalugu toob temalt ka paar väga tundlikult maalitud maastikku.

Suurte kunstnike kõrval on tutvustatud ka vähemtähtsaid. Nii on Laikmaa andekailt varasurnud õpilastelt ära toodud terve rida reproduktsioone (Uurits, Kallis), samuti on käsitletud ka teisi varakult lahkunud tähelepanu äratanud noori kunstnikke nagu Tomasberg, Obermann, Lukk või isegi vähem õnnestunud varakult surnud nimesid nagu Tuul. On hea, et need kõik on registreeritud ja need vähesed andmed talletatud, mis olemas.

Käsitlemist leiavad ka need „kadunud lambad“, kelle edasine kunstnikutee on kulgenud väljaspool kodumaad. Nende loomingu see osa, mis valmis kodumaal, on käsitletud tähelepanudava objektiivsuse, asjatundlikkuse ja heatahtliku hindamisega. Muidugi lõpeb kogu raamat aastaga 1940, kuid kuna ka E. k-ajaloo II osas (ilmunud 1970) ei ole leida andmeid selle kohta, kuhu need, eesti kunstis paljud väga tooniandvad nimed, kadusid, siis oleks olnud loomulik ära märkida nende kodumaalt lahkumist.

Välismaal elavaist kunstnikest on pikemalt juttu Olest (koos Eesti Kunstnikkude Rühmaga ja hiljem üksikult) samuti Haamerist, Lutsust jt. Olelt on ära toodud „Laud“ (värvis), ta tore „Reisijad“ ja hiljem portreede näitena Gailiti portree. Haamerilt on klassikaline „Noor ema“ ja „Pime“ (värvis), „Põud“, „Saaremaa maastik“ ja „Kalasadam“. Lutsult on värvis „Comédie Française'is“, must-valges „Kunstnik“ ja „Leerilapsed“, peale selle on ta hindavalt ära märgitud graafikuna. Kõksilt on „Kohvikus“ ja ta hilisema loominguaga võrreldes haruldane „Emajõgi aprillis.“ Meie peisazhistidelt Grünbergilt ja Nõmmikult on kummaltki maastik jne. Samuti on käsitletud välismaale siirdunud graafikuid nagu Wiiralt, Talvik, Veeber, Trei, Rüga jt. Skulptoreist saab eriti suurepärase hinnangu E. Jõesaar, keda tõstetakse novatorina esile mitmes skulptuurizhanris: ta on toonud portreestatueti eesti kunsti ja ta on hauamonumendi uuendaja. Hindamist leiab ka ta erinevate materjalide valitsemine ja ta kaasaegsete kunstnike portreid peetakse parimaiks sellel teemal.

Keraamika alalt mainitakse Mari Simulsoni nõtked elegeilise meeleoluga naisefiguure portselanimaalis ja ta groteskse

kallakuga lapsefigure pisikeraamikas. Arhitektidest on ära toodud E. Lohk, kelle Kadrioru staadioni tribüüni varikatust (koos ins. A. Komendandiga) märgitakse kui selle ajajärgu kõige uuenduslikumat saavutust.

Poliitiliselt ei ole tekst iseseisvusaegsete kunstnike loomingu käsitlemisel nii pealesuruv kui võiks karta. Peetakse küll marksistlikku joont, kuid rõhutatakse ka eesti maalikunsti, resp. graafika demokraatlikke traditsioone. Ainult kodanliku võimu maitset ja huve teeniv kunst pärast a.1934 öeldakse olevat ilmetu ja väheütlev. Sellega ühenduses nimetatakse näit. Olet peale muu ka salongiportreede maalijate reas. Haamer on oma selleaegse hilisema loomingu alusel analüüsitud sotsiaal-kriitiliseks maalijaks Johani ja Kummitsa järel.

Sisukas ja asjatundlik raamat, mille süsteem on veelgi ühtsem kui I köites (viimases on eesti rahvakunst ja arhitektuur käsitletud omaette, väljaspool üldist arengut). Suure heameelega võib kõikides köidetes ära märkida tehnilisi detaile, mis teevad raamatu kasutamise mugavaks: registris kunstniku nimele järgnevate leheküljenumbrite hulgas on need poolpaksus kirjas, kus asjaomaseist antakse põhiülevaade, poolpaks trükk pärast kaldjooni tähistab värvilisi reproduktsioone. Kuna see kahtlemata põhjustab hulga lisatööd, siis puudub see tihti isegi suurtes välismaistes kunstiraamatuis. Ka peab hindama sünni-, resp. surma-aastaid ka vähemtuntud nimede järel, mida koostajail kindlasti ei ole alati olnud kerge leida. Ideaaliks oleks siiski kunstiraamat, kus tekst, joonistused ja reproduktsioonid, nii värvilised kui must-valges, koos nimetustega oleksid lähestikku koos. Niisugune teos oma terviklikkuses oleks hõlbus lugeda ja lehitseda.

Sellele teosele võib mõne aja järel kindlasti ka jätku oodata, kuna 1970.a. ilmunud osa ulatub ainult 1965.a-ni. Selles teoses ei tohiks aga puududa ka need kunstisaavutused, mis on loodud eesti kunstnike poolt väljaspool kodumaa piire.

Ilmar
Mikiver

Juba kodumaal kirjanikuna alustanud AIN KALMUS (Evald Mänd) avaldab 1948 Rootsis romaani *Hingemaa*, mis käsitleb eesti immigrandide esimest ja teist sugupõlve Ühendriikide Kesk-Läänes selle sajandi algupoolel. Hiljem maalib Kalmus sama-laadseid ajastu-maale küll vanatestamendi, küll vara-krist-luse, küll Eesti muistse iseseisvuse ajast. Neid Kalmuse teoseid võib veel liigitada tüüpiliste ajalooliste romaanide zhanrisse. Kuid samal ajal areneb kolme teise autori loomin-gus välja uudne romaanitüüp: mitmeosaline, endivahel tihe-damalt või lõdvemalt sarja seotud romaanide ahelik, mis pakub panoraamitaolist ülevaadet teatud ühiskonnast mitme sugupõlve või sajandi vältel. Parema puudusel nimetagem seda tüüpi *panoraamromaaniks*. Selle väljaarendajaks saavad Bernard Kangro, Arvo Mägi ja Karl Ristikivi.

Luuletajana juba hästi tuntud BERNARD KANGRO debüüdiks proo-sas saab romaan *Igatsetud maa* 1949, mis koos järjega *Kuma taevavarannal* 1950 kirjeldab eesti rahva elu maal küm-nendeil enne 1905.a. mässu. Panoraamiks areneb Kangro jutu-kunst eriti tema kuueosalises iseseisvus-aega hõlmavas Tartu-sarjas (1959-1969) ning ta hilisem Joonatani-sari (1971-1974) toob jutustuse otse keset kaasaega Välis- ja Kodu-Eesti suhe-teni välja. Seega katab Kangro umbkaudu ühe sajandi. Hoopis laiemalt haarab ARVO MÄGI Karvikute suguvõsa kroonika, mis romaaniga *Risti riik* 1970 algab 12. sajandist. Arvo Mägi (s. 1913, lõpetanud Treffneri gümnaasiumi 1931, mag.phil. Tartu Ülikoolist kirjanduse alal 1939, elab Rootsis, tegutse-des väliseesti perioodika ühe viljakama kirjandus-retsensen-dina) debüteeris romaaniga *Hõbedane noorus* 1949 ning juba see viitas suguvõsa-kontseptsiooni tähtsusele tema loomingus.

Ajaloolise panoraami maalijaks Välis-Eestis saab aga *par excellence* KARL RISTIKIVI oma kaheteistkümnepäevase Lääne-Euroopa sarjaga. Kuna see ideeajalooline suurteos sündis 1961-1976, kuulub ta meie käsitletule järgnevasse peatükki („Vahtkonna-vahetused”) ning sõjajärgsest perioodist jääb nüüd üle veel vaid heita kiirpilk Kodu-Eesti proosale 1945-1955.

Artur Alliksaar ütleb küll, et ei ole „mõttetult elatud... kaduvaid, kõduvaid aegu”, kuid sellele võib vastu vaielda,

kui kõneleme kodu-eesti jutukirjandusest Stalini viimsel kaheksal eluaastal 1945-1953. Ajastu iseloomustavaimaks tunnusejooneks on tõik, et ühe tollal kõrgeimini premeeritud eesti proosateose - *Valgus Koordis* 1948 - kirjutas vene keeles Venemaa eestlane HANS LEBERECHEHT, (1910-1960, parteiliige 1944, ENSV Ülemnõukogu saadik), kes eesti keelt üldse ei osanud. Teos ülistab kolhoosielu ning sai eesti küla hävitamise ja suurküüditamiste aastal 1949 riikliku preemia. Omamaiste proosakirjanike kohta võib siiski ütelda, et paitsi ühe üksiku erandi ei võtnud kolhoositeemad kuigi hästi vedu tolle aja jutukirjanduses. Ilmsesti oli tegu suunamisega ülevalt poolt - ning taas näib, et sellele järgnesid meelsamini lüüririkud kui prosaistid. Ja seda mitte omaenda zhanris, vaid näidendivormis!

Ajastu üheks kurioosumiks jääb päikeselist kolhoosielu kujutavate näidendite rohkus, millede autorite seas kohtab rida nimesid, kes ei enne ega pärast ole suuremat midagi draamavormis kirjutanud (Johannes Semper, Mart Raud, Aadu Hint, Villem Gross jt.). Teiseks omapäraks on autorite propagandistlik hoiak, mille naiivsus ilmneb eriti teravalt siis, kui nendega kõrvutada kolhoosielu kirjeldusi hilisemast perioodist, pärast Hruštšovi, eriti pärast masintraktoriaamade likvideerimist 1958.

Tolleks erandiks, kes sel perioodil siiski täidab Stalini orderi puhtjutustavas laadis, on eespool lüürikuna tutvustatud JUHAN SMUUL. Aastail 1951-1963 kujuneb jutustuse vorm Smuulil mingiks heitlevaks üleminekuks luulest draamasse. Alles oma draamaloomingus vabaneb Smuul enam-vähem oma agitaatori-kompleksist. Jutustuses seevastu domineerib veel sama didaktiline laad mis lauludeski. Kolhoosi-moraal on peateemaks *Kirjades Sõgedate külast* 1951-1955. Varsti asendub kolhoositaust merega - reisireportaazhides *Jäine raamat* 1958 ja *Jaapani meri, detsember* 1963.

Jäine raamat kirjeldab õppelaevasõitu Antarktikasse meisterzhurnalisti sulega, kusjuures autori mõru, varaküps elutarkus vaheldub ebakriitilise imetlusega vene rahva geeniusse vastu. Arvatavasti aga just tänu viimasele pälvil *Jäine*

raamat Lenini preemia 1961 ja kujunes kodueesti seni enam-tõlgitud teoseks. (Huvitav, et nii Kodu- kui Välis-Eestis on enimtõlgitud teosteks osutunud mereraamatud - Välis-Eestis teatavasti VOLDEMAR VEEDAMI viikingipaadi lugu *Sailing to Freedom* 1947).

Juhan Smuulil oli eneseteostamisraskusi kõigis tavalistes zhanrites. Ei maksa siis imestada, et sisuliselt püsivaima väärtuse saavutas ta hoopis — följetonivormis, vaadeldava ajastu lõpul. Tema *Muhulaste imelikud juhtumised Tallinna juubeli-laulupeol* 1955, mis teadlikult jätkab Eduard Vilde samasisulist naljajuttu (koguni mitme sama tegelase järeletulijatega), vallandab Smuulis humoristi ja rahvakirjaniku, kes on võrreldav Oskar Lutsuga. Nagu Lutsu *Kevade* nii ka Smuuli *Muhulaste* raamat ei ole õigupoolest liigitatav; ta ületab följetoni-vormi ja kujuneb liigiks omaette. Hiljem jätkab Smuul selle ainevalla ammendamist *Muhu monoloogides* 1968, mis on puhtakujulised rahvalikud naljajutud.

Naastes ajastu teiste prosaistide juurde tuleb Kodu-Eesti firmamendil ära märkida ka EDUARD MÄNNIK, juba sellepärast, et temalt ilmus sellal rohkem jutustavaid teoseid (6) kui üheltki teiselt. Männik (1906-1966, parteiliige 1942, ENSV Ülemnõukogu presiidiumi referent) oli põhiliselt sõjakirjanik. Teine maailmasõda („Suur isamaasõda“, nagu N. Liidus üteldakse) oli ja on ikka veel nõukoguliku kirjanduse soositumaid teemasid. Seda nentis alles hiljuti üks ameerika vaatleja: „Mistõttu Teisest maailmasõjast on saanud nii väärtuslik propaganda-vahend (N. Liidu kirjanduses) on see, et see võimaldab tumestada piirihoont, mis lahutab suurvenelaste Emakese Venemaa patriotismi vähemusrahvuste kiindumusest omisse kodumaisesse.“ (Hedrick Smith, *The Russians* 1976). Männiku sõjajutud kirjeldavadki todasama „sangarlikku Ivani“, kellest laulis Beekman - ehk nagu ütleb EKBL: „nõukogude sõduri moraalsel üleolekut vaenlasest“. Niisiis, sõja- ja kolhoosi-romantika olid kodueesti tollase proosa peamääradeks.

Kuidas oli lugu teiste teemadega? Märkisime eespool, et väliseesti proosa tegeles tollal intensiivselt lähi-mineviku mõtestamisega, haarates ainet küll diipii- ja sõja-aastaist,

küll okupatsioonidest, küll iseseisvusajast. Just ses ajaloolises ainevallas tekib Kodu-Eestiga ere kontrast. Juunisündmuste kohta aastast 1940 ei ilmu Eestis Stalini ajal ühtainsatki teost! Punaarmee sissemarssi Eestisse 1940 puudutavad esimestena alles Johannes Semperi *Punased nelgid* 1955 ning Rudolf Sirge *Maa ja rahvas* 1956.

Kummaliselt ei julge keegi käsitleda isegi mitte parteiliinilt lähtudes ka Eesti Vabariigi aega 1918-1920 - üheainsa erandiga. Selleks on ENSV ametlikult kõrgeim võimukandja, „president“ August Jakobson näidenditega *Elu tsita-dellis* ja *Võitlus rindejooneta*, mõlemad 1946. Pärast neid - vaikus.

Kuid see kõik on ju nii arusaadav: kirjandust lõigati tollal raudse agitpropi „sniti“ järgi ning Vabariik ja selle hukk ei mahtunud sinna kuidagi viisi. Seetõttu on ka mõistetav, et ajajärgu inimlikult ja kunstiliselt meeldejäävaimad teosed on kirjutatud hoopis kaugemale ja süütumale teemale - 1905.a. talurahva mässust. Niihästi Aadu Hint oma *Tuulise ranna* kahe esimese jaoga (1951, 1954) kui ERNI KRUSTEN oma kaheosalise romaaniga *Noorte südamed* (1951, 1953) käsitlevad eesti rahva olukorda sjandi kahel esimesel kümnendil. See pakub neile mõningaid vabadusi, mis puudusid oleviku- ja lähiminekü-kirjanikel. Nad võivad näiteks ironiseerida tsaariaegse tshinovniku või vene soost mõisniku üle, see on - vältida venelase ees lõmitamist! Kuid veel tähtsam: nad võivad Eesti enda inimest ja loodust taas kirjeldada hellalt ja südantsoojendavalt - puudub ju veel parteiviha! Need kaks meeskirjanikku saavad niisiis rööbikuks tollele „kevadtüdrukute“ liikumisele, mis vallutab eesti kirjandusele tagasi looduse ja armastuse pärast Stalini surma. Neist tulebki juttu meie järgnevas, vahtkonna-vahetuse peatükis (1956-68).

Stalini ajastu kodumaa proosakirjanduses läheb aga ajalukku veelgi kasinama saagiga kui suutsid anda saksa okupatsiooni-aastad.

(Järgneb)

Andres Särevi dramatiseeringu Vargamäe (23 tegelast) esitas New Yorgi Eesti Teater – lavastajaks Urmas Kärner – kahel korral: 25. märtsil New Yorgis (vt. VES 6.4.78:9 ja E. Postimees 6.4.:5) ning 15. aprillil Torontos (VE 18.4.:8, ME 21.4.:7).

Linda
Pakri

Noor lavastaja ja tema asjaarmastajast näitlejad olid ilmselt tüki kallal palju tööd teinud ja mõndagi saavutanud. Eesti talumiljöö, mis on meile kõigile hästi tuttav (vähemalt lavalt!), ei sega ka asjaarmastajalikult kohmakas liikumine (ühes stseenis seisid mehed siiski liiga sirges reas),

Lavaseadega oleks võinud rahule jääda, ainult kõrts oli saanud liialt elutoa sarnaseks. Torkas ka silma, et üks tegelane istus kahes eri paigas mängivas stseenis samal kohal ja samal istmel...

Hästi, isegi väga hästi said Andrest-Marit hakkama „vananemisega“ vaatusest teise, mis ei ole väike saavutus. Mari oli ka päris „töönimese nägu“; mehed seevastu paistsid olevat puhkusel, paremad riided seljas, ja mitte ränga talutöö tegijad, nagu oleks oodanud.

Pearu oli hea kainest ja joobnud peast, tuues esile eri palgeid Tammsaare Pearust. Lavastaja oskas kasutada ka tühja lava, kuid vaikseid stseene, mis oleksid aidanud sisemisi iseloomujooni selgemini esile tuua, oleks võinud rohkem olla. Nüüd juhtus nii, et mälestus raamatust loetust aitas elustada laval sündivat, mitte vastupidi.

Mõlema poja lahkumine Vargamäelt on viimase etteaste ja kogu tüki tüki kõrgpunkt: seal otsustatakse ju Andrese vaeva ja talu saatus. See stseen oleks pidanud leidma palju rohkem tähelepanu nii lavastaja kui näitlejate poolt ning võinuks siis kujuneda heaks jumalagajätuks lava ja rahva vahel, kes oleks saanud koju kaasa võtta tugeva mulje. Antud kujul jäi nagu küsimuski Andrese elutöö ja talu tuleviku kohta selgesti asetamata.

Mare
Tiido

Särevi tekst on väga staatiline, lavastaja oli selle kallal väga suurt ja head tööd teinud, eriti kui arvestada ka seda, et mõned osalistest olid alles esimest korda laval. Eesti talupoja-tüüpe oleme Toronto lavadel juba aastaid näinud: see siin

oli nendega võrreldes midagi värsket. Üksikult võttes oli tege-
laste esinemine loomulik, tunnete vool nende vahel vaba. Üldi-
selt oli see lavastus selge samm edasi.

Nagu vist kõigis eesti talunäidendeis, puudus ka *Vargamäel* nn.
„suurema saatuse“ taust. Rohkemgi: selle lavastuse puhul, mis
hõlmab pikki aastaid, kipus kaduma isegi „suure tragöödia“ ja
aastatepikkuse vaheaja tunne üksikute vaatuste vahel (olguigi et
pausid eesriide langemise ja tõusmise vahel venisid õige pikaks)
Kulus pool etteastet enne kui sain aru, et keegi oli vahepeal
ära surnud...

Uferi sakusment

Unustuste tilk Recalla Records 1977, \$ 7.50

Laul: Lilian Treiberg, René Ufer

Sõnad: Jyri Kork, René Ufer

Uuslooming muusikas: René Ufer

*Endel
Loo*

Heliplaat annab meile 12 pala mõõdukat muusikat. Võlub markant-
ne helipuhtus, hea rütm ja parajalt vaheldusrikas saade. Kuid
sentimentaalselt minevikus ukerdav Ufer – tilgaga või ilma – on
kahjuks annud meile ainult keskpärase sakusmendi: rohkem ei
püüa ja kaugemale ei jõua.

Nii Uferi omaloomingus kui plaadi palavalikus võimutseb möödunud
aastakümnete adekvaatsus. Sellist oli enam kui küllalt kodumaa
plaaditurul rohkem kui kümnekond aastat tagasi: Marju Kuut ja
Uno Loop olid sellelaadselt innukad. Sõnaga: „Muzaklikult“ mõ-
nus äraolemine printsiibil, et ei viis ega sõna häiriks kõrva.
Mis aga siin häirib on tõik, et René Ufer produtsendina on lu-
lubamatult lihtsameelsusele kalduv ja eesti kuulajat alahindav.
Spetsiifiliselt? Palade samastamine nii rütmi-, heli- kui tuju-
pildis; naiivitsemine tekstis ja mahlakuse aseaine pidev ser-
veerimine ilmses lootuses: ega rahvas aru ei saa. Saab. Ime-
kiiresti.

Lilian Treibergi sensuaalselt soe alt on tõesti meeldiv üllatus.
Naudingurohke hääleskaala, hoolimata mõningatest vaevalistest

ülatoonidest. Liliani ütlemisilme on aus, vigurivaba. Tõsi, kaldub kohati enesenaudingusse, ülimagususse (*Kajakad*), ei oska anda tujuvaheldust, aga on usutav.

Uferi tõlgenduses kohtame vastupidist. Meid käetab (teretab kättpidi) kupletisti vaoshoitud sordiin, pidev kunstlikkus, sageli nokitsev-näppivalt teatraalne interpret, kes tunneb hirmu sõnaselguse pärast ja kipub seejuures vägisi kadakasakslikult liialdama umbhäälikulise täpsusega. Nii purunebki meeoleolu ja Uferi meeldiv hääel jääb nautimata. Nii ei usu me ka poseerivat öörüütli (*Käes on öö*), huumorivaest lasteaiatonti (*Lossivaremeis*), toasussides galantselt libisevat Texas Joe'd (*Rio Grande*) või vaata et raudsepalikku (või Raudsepal uferlikku?) edvistamist (*Võõramaa pinnal*). Ja ongi nii, et kahes viimatimainitud palas läheb olukord lausa koomiliseks: takt-taktilt sama, Ufer või Raudsepp, mitte vahet ei saa, samad vead ja vigurid. Huvitav oleks teada, kumb kumma imiteerimisega alustas?

Ümbris ei anna hea kujunduse mõõtu välja. Halba ilmet rõhutab omakorda tüpograafiline maitsetus ja vilets eesti keel.

Üldmulje? Maksab siiski osta. Koos paraja tilgaga mõnus kuulata.

Ajaloo-sümposion Torontos

Metsaülikooli korraldusel toimus tänavu Torontos omapärane ja esmakordne Eesti Vabariigi aastapäeva tähistamine ajaloo sümposioniga. Kolmel öhtul (28.2. - 2.3.) Tartu College'i suures saalis peetud nelja loengut on refereerinud ajaleht *Vaba Eestlane* (7.3.:8 ja 9.3.:8); järgnevalt toome veidi lühendatud, lektorite poolt läbi vaadatud ja heaks kiidetud kokkuvõtte loengutest.

*Eesti
kirjandus-
lood*

Vello Salo avaloengu teemaks oli *Eesti kultuuriloo küsimusi: eesti kirjanduse lugu ja eesti kirjanduslood*. Põhjendanud teemavaliku sel aastakümnel kodumaal ja väljas ilmunud tähtsate publikatsioonidega kirjandusloo alalt, vaatles referent kogu eesti kirjandusloo kirjutamise ajalugu, peatudes lähemalt üksikute perioodide ja teoste osatähtsuse juures.

Ajaloo käik jagab *eesti kirjanduse loo* viide lõiku: esiteks aastatuhandeid „kirjutamata kirjandust“, rahvaluulet; siis kirkikirjanduse sajandid (16. - 19.), ärkamisaeg-„tärkamisaeg“ (19. s.), „Noor-Eesti“ ja iseseisvusaja suhteliselt kuldne järk (1900 - 1940), ja lõpuks kaheks osaks lõhestatud kirjanduse raske ajad, kus initsiatiiv oli alul Välis-Eestis, siis uuesti kodumaal, pöördepunktiga 1958.a. paiku.

Kuidas on lugu selle loo uurimise, läbimõtlemise ja kirjapanekuga?

Esimese teosena jõudis rahva kätte K.A.Hermanni *Eesti kirjanduse ajalugu* - a. 1898. Meie esimeseks tähelepanuväärseks kirjandusloolaseks jääb siiski Tõnu Sander (suri 1894, saamata 26-aastaseks), kellelt ilmusid postuumsed *E. kirjanduse ajalugu I* (1989) ja *II* (1901). Artiklite avaldamise kohana oli tähtis ajakiri *Eesti Kirjandus*, mis hakkas ilmuma a. 1906. Alles 1923 lisanes temale *Looming*, millele sai osaks õnn tänini elama jääda.

Suurüritusena tuleb esile tõsta Mihkel Kampmanni (hiljem Kampmaa) neljaköitelist teost *E. kirjandusloo peajooned* (1912-36, kokku 1081 lk.), mis oli pikka aega standard-käsiraamatuks. Vähemate, peamiselt kooli-kirjanduslugude hulgas väärrib esile tõstmist Karl Mihkla töö, eraldi aga Fr. Tuglase ainult 112-lk. *Lühike eesti kirjanduslugu* (1936). Tunti vajadust Kampmaa omast ajakohasema „suure kirjandusloo“ järele.

Sõda ja selle järelvalud on takistanud „suure kirjandusloo“ teokssaamist tänase päevani. Lühiaurimusi on avaldanud a. 1950 peale ajakiri *Tulimuld*, 1957 seltsis sellele *Mana*, alates 1967. a. avaldab Ivar Ivaski teenest ingliskeelset kriitikat ka *Books Abroad* (al. 1977: *World Literature Today*). Eestis hakkas a. 1958 ilmuma ajakiri *Keel ja Kirjandus*,

1953-54 ilmus ühekorraga kolm tähtteost: Gustav Suitsu *Eesti kirjanduslugu I* (mis jäi autori surma tõttu jätkamata), Herbert Salu arhiiviavastustele rajat *Eesti vanem kirjandus* ja Karl Ristikivi *Eesti kirjanduse lugu* (võrreldav Tuglase omaga). Neile kolmele järgnes peaaegu tosin aastat kestev vaheaeg.

1965-75 on osutunud eriti viljakaks perioodiks. Tallinnas ilmusid 1965-69 esimesed kolm köidet *Eesti kirjanduse ajaloo* kavatses viiest (kuni aastani 1917 kokku 1848 lk.); 1970 järgnes En-

del Nirgi 400-lk. *Estonian Literature* (sisaldab ka pagulasauto-reid), 1975 *Eesti kirjanduse biograafiline leksikon* (605 nime, neist 28 pagulast). Samaaegselt osutas erilist aktiivsust ka E. Kirjanike Kooperatiiv Lundis: 1965 ilmus Arvo Mägi *Lühike eesti kirjanduslugu I-II*, 1967 A.Orase ja B.Kangro *Estonian Literature in Exile*, aasta hiljem A. Mägi *Estonian Literature* (109 lk.) ning lõpuks pagulasolude kohta üsna märkimisväärne Mägi-Ristikivi-Kangro *Eesti kirjandus paguluses* (1972:180), kuna a. 1962 Ristikiviga alustet sari *Meie kirjanikke* jõudis aastani 1975 trükkida 14 lühimonograafiat.

Kõigil neil teostel on omad head-vead. Olgugi et Nirgi ja Mägi ingliskeelsed lühiülevaated ei vaiki (vastavalt) „teisest poollest“, ei sisalda nad veel kaugeltki kõike mainimisväärset. Lõpuks ilmumahakanud „suure kirjandusloo“ neljandat köidet oleme nüüd oodanud juba oma üheksa aastat; viies ei sisaldaks kavakohaselt üldse väliseesti kirjandust; *EKBL* ei sisalda nimesid nagu Uku Masing, Ivar Ivask, Ilmar Laaban.

Kokkuvõttes võib väita, et ehkki kodumaal on praegu kirjandusloo uurimiseks-avaldamiseks võrratult paremaid eeldusi, osutub Välis-Eesti panus ka nüüd mitmel põhjusel vajalikuks. Välis-Eesti kirjandusloolastest on Aspel, Ivask, Oras ja Webermann avaldanud ülevaateid prantsus-, inglis-, saksa- ja itaaliakeelsetes „maailma kirjanduslugudes“.

*Eesti
kool
1918-40*

Heino Jõe oli pealkirjastanud oma ettekande *Suur samm* ja nimetas sissejuhatuses, et Vabariigi loomisel astuti koguni kolm suurt sammu. Üks neist oli maareform, millega mõisamaad anti eestlastele tagasi, teine – vähemusrahvuste kultuurautonoomia, millele praegu, pool sajandit hiljem, ei ole kogu maailmas veel midagi võrdset kõrvale seada. Kolmas oli oma haridus- ja koolisüsteemi ülesehitamine, millega endine tsaaririigi piirimaa tõusis oma koolikorralduselt üheks moodsamaks ja haritumaks maaks Euroopas. Pärast enam-vähem sporaadilisi üritusi rahvahariduse alal 17.-20. sajandini oli see tõeline murrang.

Iseseisva Eesti rahvakooli sünniajaks tuleb lugeda „ajutise koolikorralduse“ avaldamist Ajutise Valitsuse poolt 11. dets. 1918. Asutav Kogu asus kohe ka haridussüsteemi korraldamisele ja 9. sept. 1919 kehtestati uued eeskirjad, mis jäid Eesti koolikorralduse aluseks kuni vaikelval ajastul tehtud muudatusteni.

Rakendati ühtluskooli põhimõte: kuueaastane koolikohustus (millest esialgu viidi läbi 4) ja emakeelne haridus ka vähemusrahvustele. Algkoolist edasi hargnes süsteem üld- ja kutsehariduse liiniks, millest mõlemad andsid edasipääsu kõrgharidusele.

Uute õppeainetena tulid kooli kodulugu, joonistamine, tööõpetus ja kodanikuteadus. Uute õpetajate ettevalmistamiseks avati viis seminari, kuhu võeti vastu selektsiooni alusel, kuna kool oli tasuta. Kasvatus seminarides oli rahvuslik-idealistlik ja kõrge pedagoogilise tasemega. Seminaride arvu mitte-õigeaegne piiramine tekitas ajutise õpetajate ülikülluse.

Lahendada tuli ka uute kooliruumide küsimus, kus esimeseks abiks tulid võõrandatud mõisahooned. Hiljem ehitati moodsaid koolimaju riikliku toetusega.

Depressiooninähtustele, mida Eestis nimetati ka haritlaste üleproduktsooniks, järgnes sisepoliitiline kriis ja nn. vaikiv ajastu. Haridusministriks määratud koolitegelane N.Kann sai ülesandeks haridussüsteemi ümberkorraldamise, et tulevikus vältida üleproduktsooni. 1934.a. koolireformiga mindi ära ühtluskooli põhialustelt ja loodi algkooli 6 klassile baseeritud reaal- ja 4 klassile baseeritud 5-aastased progümnaasiumid, kust ülikooli pääses läbi 3-aastase gümnaasiumi. Muudatus osutus ebaõnnestunuks ja sai saatusl-kuks minister Kannule, kelle asemele haridusministriks toodi kol. A. Jaakson. See lahendas keskhariduse küsimuse, kuid sattus vastuollu Tartu Ülikooli ringkondadega. Selles olustikus toimus võimuvahetus ja Eestis rakendati N.Liidu koolisüsteem.

Haridusküsimus oli Eestis kogu õpetajaskonna südameasi, kes E. Opetajate Liidu kooliuuendusliku rühma kaudu rakendas moodsaid kasvatusvõtteid, milleni paljudel maadel veel pole jõutud. Ee Eestlaste haridusjanu, millele iseseisvusaegne kool andis hoogu juurde, põhjustab ka praegu Eestis elavat kultuurilist ja teaduslikku tegevust. Omaaegne külv kannab ikka veel vilja.

1920 - 30:
staatika
või dii-
naamika?

Imre Lippingu loengu pealkirjaks oli *Vabariik 1920 - 1930: kas staatika või diinaamika? Vaatlusi kultuuri- ja poliitilise elu arengust.*

Lipping väitis, et Vabariigi aeg Eesti ajaloos on üks põhjalikumalt uuritud ajastuid. Seda on tehtud nii positiivsest kui

negatiivsest vaatevinklist, mis ei tähenda muidugi, et seal midagi enam uurida ega uusi seisukohti leida ei oleks. Kuidas ja miks Eesti Vabariik sündis ning kuidas ja miks ta kadus? Kindral Laidoner ütles selle kohta 1934: „Me tekkisime sõjas ja võime ka sõjas hukka saada.”

Mehed, kes lõid Eesti Vabariigi, olid noored – Ajutise Valitsuse keskmine vanus oli 30-tes, noorim minister ainult 29. Veelgi nooremaid leidis bürokraatia teises eselonis. Sõjaväe juhtkonna keskmine vanus oli veidi kõrgem, 35..

Nad olid enamasti hariduse saanud vene ülikoolides, olid maailmavaatelt vasakpoolsed internatsionalistid ning kuni 1917. aastani autonomistid, kes ei pidanud Eesti iseseisvuse taotlemist reaalseks ettevõtteks. Eesti Vabariigi loomine hiljem ei lõhknud ka olemasolevat valitsemisstruktuuri. Kõik ametnikud jäid oma kohtadele, ainult juhtkond muutus – see tuli väljastpoolt.

Aktusekõnedes rõhutatakse, et Eesti iseseisvus ei olnud juhus. Tegelikult oligi see tolleaegsete eesti riigimeeste julge ning nooruslik samm. Kui ükski võimalik kombinatsioon – Briti mandaatmaa, Saksa Balti hertsogiriik, ühendus Skandinaavia või Soomega – ei sobinud tulevase Eesti staatusega, siis valiti geopoliitiliselt kõige ebareaalsem võimalus: iseseisvus.

Omariikluses nähti võimalust, et kõik see, mis varem läks muulaste kätte, pidi nüüd tulema kasuks eestlastele enestele. Nii tekkis aga ka tugev spekulatsioon ja tõusikute klass. 30-ndate aastate majanduskriisi lõi olukorra segi ja kui valitsus ei olnud suuteline kriisi lahendama, siis süüdistati valitsust.

Vahepeal oldi iseseisvusega harjutud, värskus oli kadunud. Kui 1914 küsiti Konstantin Pätsilt konservatiivide puudumise põhjust Eesti poliitilises pildis, oli vastus: meil ei ole midagi konserveerida! 1930.a. aga juba oli: valitsuse järelkasvu soodustati korporatsioonidest.

Tekkis karjeristlik opositsioon vapsidest, mille likvideerimisele järgnes nn. vaikiv ajastu koos pseudorahvusliku tõusuga, mis omakorda soodustas vähemuste – vene, saksa ja juudi – nationalismi tekkimist.

Juhipositsioonil püsis sama grupp, kes oli geniaalselt loonud Eesti Vabariigi. Uuenemist ei olnud ja nii kadus vähehaaval kontakt tulevikuga, leidis referent.

Riigi-
kriis
1939 - 40

Tõnu Parmingu loeng kandis pealkirja *Eesti Vabariigi juhtkond riigikriisi vahendajana 1939 - 1940. Läheneva suurvõimude kokkupõrke hindamine Eesti Vabariigi juhtkonna poolt ning tema samumud kokkupõrke eel ja ajal.*

Riigikriisis, mis tegi lõpu E. Vabariigile, olid peategelased samad mis Vabariigi loomisel, ainult et nad olid nüüd kakskümmend aastat eakamad. Eesti oli ka edasi arenenud ning muutunud veidi tööstuslikumaks riigiks. Seda ajajärku selgitavad praegu maailma avalikkusele peamiselt N.Liidu ja baltisaksa ajaloolaste uurimused, vähesel määral ka pagulaseestlaste omad.

Materjali kriisisündmuste üksikasjalikumaks käsitlemiseks leidub küllaldaselt, eelkõige Kersteni komisjoni dokumentides USA-s, mida ei ole veel ammendavalt uuritud. Sellele lisanduvad Saksa, Inglise ja teiste maade välisministeeriumide materjalid ning hulk memuaare, E.V. tegelastest Rei, Laretei, Varma ja Öpiku omad.

E.V. valitsus nägi ette suurvõimude konflikti ja Eesti kolme võimalust selles: täielik neutraalsus või poolevalik ühe partneri (Saksamaa ja N.Liit) eelistamisega. Vabariigi valitsus valis - sõjaväe- ja majandusringkondade nõusolekul - „Saksa poolega neutraalsuse“. Eesti-Saksa mittekallaletungi-pakti allakirjutamine toimus ajal, mil Inglise- ja Prantsusmaa esindajad arutasid Moskvast N.Liiduga Balti riikide sund-neutraliseerimise küsimust.

Pakti sõlmimisele järgnesid tihedad Saksa riigitegelaste ja sõjaväelaste külaskäigud Eestisse ja majanduslike sidemete laiendamine. Sõjavägi arendas neid suhteid osaliselt ilma valitsust informeerimata. Varma mainib oma mälestustes, et kui Laidoner oli parlamendi väliskomisjoni esimees, siis kol. Maasing oli „Eesti sõjaväe välisminister“.

Pidevalt Inglise orientatsiooniga tuntud Eesti pöördumine Saksa orientatsioonile oli suuresti tingitud vaikiva ajastu sündmustest. Ükskõik kui palju saab või ei saa õigustada autoritaarset võimu ülevõtmist sisepoliitiliselt: Lääneriikides ja Skandinaavias mõisteti see hukka. 1937 toimusid Eestis üheparitei-valimised.

Lääne orientatsiooniga välisministrid Rei, Piip, Seljamaa, Varma ja Laretei olid saadetud kodumaalt minema E.V. välisesindajatenä. N.Liidu uuema juhtkonnaga puudus kontakt, selle asemel toimus piirivahejuhtumeid. Inglismaa oli loobunud oma huvidest Läänemerel.

Kuigi sõja lähenemine oli näha, ei olnud selleks tehtud minigeid ettevalmistusi. Loodeti, et Eesti libiseb kuidagi sündmustest läbi. Selles olukorras toimus poolevalik. Saksamaa oli teinud oma poliitilised salamanöövrid ning polnud midagi imestada, et Eesti valis „neutraliteedi Saksa poolel“.

Molotov-Ribbentropi pakti salaklausel oli Eesti valitsusel teada. Sellest pidanuks mõistatama, et Eesti on müüdnud. Samal ajal loodeti siiski, et Saksamaa segab vahele, kui N.Liit astub agressiivseid samme meie vastu. Baaside-lepingu puhul eeldati ausat leppes kinnipidamist N.Liidu poolt.

Mõlemad lootused osutusid väga lühinägelikuks. Saksa ei teinud ei saatuslikel tundidel ega ka hiljem midagi Eesti heaks, Nõuk. Liit aga kasutas Baltikumi ülevõtmisel kokkulepet Saksamaaga, nagu ta praegu toetub Roosevelti ja Churchilli poolt Jaltas antud nõusolekule.

Vabariigi valitsusel puudus side rahvaga. Nii pole ka imestada, et ei tuntud ei rahva ega ka meie väikese sõjaväe võitlustahet. Võimu üleandmine toimus presidendi kabinetis dekreetide abil. Selle juures kasutati kindlasti moraaliseid surveavaldusi.

1940 olid Eestis jällegi ühepartei-valimised, sedapuhku korraldatud kommunistide poolt. Autoritaarset ja tsentraliseeritud süsteemi oli kerge üle võtta. Nii lõppes Eesti Vabariigi iseseisvus.

Kultuuri-
päevad
1978

USA eestlaste kultuuripäevad peeti 24.-26.3. New Yorgis hea eduga. Algusõhtul tehti teatavaks E. Kultuurifondi laureaaside nimed: Felix Oinas ja Heinz Riivald, ning avati „kahe naise kunstinäitus“ (Epp Ojamaa, Karin Teksal-Deeks).

Loengud: *Tammsaare ja tema mõte* (Vootele Vaska); *A.H. Tammsaare – viimati ja täna* (Paul Reets); *Tuulemaast ja tuulelastest Alveri luules* (Ivar Ivask); *Kirjanikud loevad oma tööd* (Lii-su ja Ilmar Mikiver, Urve Karuks, Aarand Roos, Ivar Ivask); *Eesti rahvamuusikast* (Juhan Kurrik); *Marginaalsus* (Jaan Rakfeldt, seminar); „*Eestlane ja tema isand*“ (Imre Lipping).

Ingliskeelne kava: *Questions and answers about Estonian history* (Imre Lipping, seminar); *Marginality* (J. Rakfeldt, seminar); *What does it mean to be a "Child of the Wind", that is an Estonian?* (I. Ivask); *Finnish for Estonians* (Robert Austerlitz).

Muid üritusi: etnograafilised filmid *Veelinnu rahvas* ja *Kihnu naine*; valguspilte Eestist (J. Rakfeldt); teatrietendus *Vargamäe* (A. Särev; New Yorgi E. Teater, lavast. Urmas Kärner); rahvatantsurühm „Saare Vikati“ kevadpidu; Ülestõusmispüha kontsert-jumalateenistused.

AABS 78

AABS'i 6. konverents peetakse Toronto Ülikooli juures 11.-14. maini. Kavas on üle saja eriettekande.

NAIIVNE

Toimetuse kursiiivid

Kanadas punapruunlillas värvide-vikerkaares aja või n.ü. meiepäevade kirja kuulutava eestisoost preestri mekka-teekond põlvitama Moskva punasel altaril orjastuses ägavas Eestis ei olnud vist selle otseseks põhjuseks, rohkem ehk küll sellesama isanda hilisem põhjalik arupidamine Eestist Torontosse saadetud veripunase võimumehega selle üle, kuidas tõmmata naiivset eestisoost pagulaskonda lähemas tulevikus valgevõitu võõbaga kaetud „tõelise kultuura“ punasele liistule.

Joonas Uulu, ME 27.1.78:7

Pisku, kahjuks väga pisku on meie kultuuriloos müstifikatsiooni osa...

Ester Liipa, SV 31.3.78:13

Toim.
saadet

B.E.O. Bülletään. Nr. 127 & 128 (veebr.-märts) 1978.

Meie Tee. Nr. 1 - 2/78:32. New York.

Mitteilungen aus baltischem Leben. Nr. 4(100), Dez. 1977:32, 23. Jahrgang, München.

noorteleht Nr. 5 (veebbruar 1978). Sydney.

Proceedings: First Baltic Seminar. Adelaide [Council of Estonian Society in Australia, Australian Latvian Information Centre & South Australian Lithuanian Community]: 1976:iv:27, paper.

Proceedings: Second & Third Baltic Youth Seminars. North Adelaide: Baltic Youth Action Group, 1977:iii:28, paper.

Rahvuslik Kontakt. Nr. 1(77)/78:47. Stockholm.

Sõnumid. 17. ak., nr. 4(66), dets. 1977. Stockholm.

Teataja. Nr. 5 - 9/78. Stockholm.

Ühispanga uudised XXII. Toronto E. Ühispanga väljaanne 1978:50.

Raamatu-
riiul

journal of baltic studies Vol. VIII, No. 4, Winter 1977:273 - 368.

Max Lasberg, *Ketserlus metsas.* [Metroo 77 arvustus]. Ajakirjas *Tulimuld* 1/78:47 - 52.

Trent 77. Eesti Liit Kanadas. Ühiskondliku seminari loengud ja diskussioonid Trent'i ülikoolis. 20. - 23. mai 1977. Toronto 1978:100, 21,5 x 28, \$ 6.-

Skautlikele õppeväljakuil. Nr. 7(29), kevad 1978:32, Toronto.

Martti Soosaar, *August Vomm.* Lühimonograafia. Kunst, Tallinn 1978:50, 55 kop.

Tuudur Vettik, *13 soololaulu klaveri saatel.* NSVL Muusikafondi E. Vabariikliku Osakonna vlj., 56 lk., 84 kop.

Hans Hindpere, *Laule. Teine valik.* 40 laulu. E. Raamat, Tallinn 1978:128, 50 kop.

PE ^A/₁₁₆₆ 78,2

A Case Study of a Soviet Republic. The Estonian SSR. Edited by Tõnu Parming & Elmar Järvesoo. Foreword by Edward Allworth. Westview Special Studies on the Soviet Union and Eastern Europe. Westview Press, Boulder, Colorado 1978:432, 16 x 23,5. Tellida: Estonian Learned Society in America, c/o Dr. Tõnu Parming, Dept. of Sociology, University of Maryland, College Park, MD 20742 (kt. \$ 24.50, saatekuludega).

Eesti Teadusliku Seltsi Rootsisis Aastaraamat. VII, 1974 - 1976. ETSR, Stockholm 1977:133.

Andres Küng, *Mis toimub Soomes? Soome - N. Liidu suhetest.* V-E & EMP, Stockholm 1977:310, 11 x 18,5, br. \$ 18.-

Salme Ekbaum, *Ühistegevus on päike.* Autor, Toronto 1977:207, 17 x 24, kt. \$ 10.-

Bernard Kangro, *Merevalgus. Tuuletund.* Viieteistkümmes kogu luuletusi. EKK, Lund 1977:96, br. \$ 6.-

Raimond Kolk, *Kiri.* Neljas kogu luuletusi. EKK, Lund 1977:64, br. \$ 5.-

Kalju Lepik, *Klaasist mehed.* Kümnes kogu luuletusi. EKK, Lund 1978:95, br. \$ 6.-

Karl Ristikivi, *Tuli ja raud.* Romaan. 3. tr., EKK, Lund 1978, br. \$ 8.-, kt. \$ 10.50.

Helmi Mäelo, *Jag älskar livet.* LTs förlag, Stockholm 1978:199.

A. Valton, *Mustamäe armastus.* Novellid. E. Raamat, Tallinn 1978:238, 13,5 x 20,5, kt. rbl. 1.10.

Eesti kirjandus võõrkeeltes. [Bibliograafia eesti ilukirjanduse ja rahvaluule tõlgetest võõrkeeltesse 1778 - 1977.] Koost.

M. Mauer. Saate- ja eessõna eesti, vene ja inglise keeles. Fr. R. Kreutzwaldi nim. ENSV Riikl. Raamatukogu vlj. 1978:244, tasuta.

R. Mikenberg, *Kultuurisidemetest ja turismist.* E. Raamat, Tallinn 1978:144, 30 kop.